

İSLÂM CEZA HUKUKUNDA SARHOŞLUK VEREN İÇECEKLERİN İÇİLMESİ: CEZANIN KAPSAMI BAĞLAMINDA BİR TAHLİL

Ali KUMAŞ*
Ali Haydar BÖLÜKBAŞ**

Öz

İslam'ın ana gayelerinden birisi aklın korunmasıdır. Bundan dolayı İslâm huku-ku, akla zarar verebilecek maddeleri yasaklamıştır. Sarhoşluk veren içecekler de bu yasak kapsamındadır. Fakat Kur'an'ın indiği toplumda yaygın olarak kullanılan bu içeceklerin yasaklanması tedrici bir yolla gerçekleşmiştir. Bun anlamda fi-kih mezhepleri de şarabın haram oluşu noktasında ittifak etmişlerdir. Fakat şa-rap dışındaki içkilerin hangi miktarının had cezası kapsamına gireceği ve şarap içme cezasına uygulanacak haddin ne kadar olacağı hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu bağlamda kimi mezhepler şarap içene uygulanacak cezanın tamamının had cezası olacağı kanaatindeyken, kimi ekoller de yarısının had, di-ğeri yarısının ta'zîr cezası olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Kla-sik dönemdeki birkaç İslâm hukukçusu ve çağdaş dönemdeki bazı âlimler ise bu suçun, ta'zîr kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Hadd-i şü'rb, Had, Ta'zîr.

The Drinking Alcohol in Islamic Criminal Law: an Analysis About its Scope of the Criminal

Abstract

Mind protection one of main principles of İslamic Jurisprudence. Therefore the things that damaging to the mind is prohibited. Intoxicating drinks is also situat-ed in this context.

Since the early periods of humanity, people have found a number of foods and drinks which will get drunk themselves. Many religions have put various prohibi-tions to prevent them. Islam has also put a ban on all of them. There is no dis-pute between sects in Islam about the wine is forbidden by God. Notwithstand-ing, there are different opinions about type and amount of punishment (hadd or Ta'zîr) will be applied the drinkers which drink wine and alcoholic drinks other than wine.

* Yrd. Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Ana Bilim Dalı, ali.kumas@erdogan.edu.tr

** Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Ana Bilim Dalı, alihaydar.bolukbas@erdogan.edu.tr

Some sects defends the penalty will be applied to the wine drinker is completely hadd punishment. The others opinion is that half the punishment is hadd and the other half of the punishment is ta'zîr. Latterly there is a different opinion from tradition on this issue. Some scholars in the modern era think all of the punishment of wine is ta'zîr.

Keywords: Drinking alcohol, Hadd, Ta'zîr.

Giriş

İnsan, varlık itibariyle hem iyilik hem de kötülük yapmaya meyillidir.¹ Fakat Yüce Allah, insana iyilik yapmasını ve kötülüklerden uzak durmasını emretmiştir. Şâri' Teâlâ, bu emrin kullar tarafından kolayca yerine getirilmesi için de birtakım önlemler getirmiştir. Bu önlemlerin başında aklın sağlıklı hareket etmesine mani olan sarhoşluk veren içeceklerin yasaklanması gelmektedir. Fakat bu yasak tek bir safhada değil, tedrici bir yolla gerçekleşmiştir. Allah Teâlâ, yasaklanan bu içeceklerin içilmesi durumunda ise bazı müeyyideler koymuştur.

48 | db

Âyet-i kerîmede² yer alan şarabın (hamr) haram oluşu konusunda mezhepler arasında bir ihtilaf söz konusu olmazken, cezanın Kur'ân-ı Kerim'de yer almamasının da etkisiyle, şarap dışındaki içkilerin hangi oranda had cezası kapsamına gireceği ve uygulanacak haddin ne kadar olacağı hususunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Cumhûr, şarap içene uygulanacak cezanın tamamının had cezası olacağı kanaatindeyken, Şâfîîler'in içinde bulunduğu grup bu cezanın ilk yarısını had, diğer yarısını ta'zîr cezası olarak değerlendirmişlerdir. Modern dönemde ise şarap içene uygulanacak cezanın had kapsamında değerlendirilmemesi şeklinde eğilimler ortaya çıkmıştır. Bu suçun ta'zîr kapsamında olduğu görüşünü savunan âlimler, buna delil olarak naslarda şarap içme cezasının sınırlarının çizilmemiş olduğunu, bu konu hakkında birbirine zıt hadislerin varlığını ve sahâbe uygulamalarındaki farklılığı delil göstermektedirler. Bu iddia 14 asırlık İslâm hukuk düşüncesinin neredeyse tamamının bu suçu bir had cezası olarak kabul etmeleriyle tezat teşkil etmektedir. Bundan dolayı, şürb haddi hususunda mezheplerin esas aldıkları delillerin ve bu husustaki tartışmaların bir makale çerçevesinde incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür. Çünkü bu

¹ Şems, 91/8.

² Mâide, 5/91. Âyetin metni şu şekildedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

konuda ulaşılan sonuç, uygulama konusunda büyük ehemmiyet taşımaktadır.

Metot olarak öncelikle mezheplerin delil aldıkları hadisler, kaynaklarıyla birlikte gerek duyulduğunda da şerhlerine inilerek verilmiş, daha sonra furû ve usûl kitaplarından fıkıh âlimlerinin şürb haddi meselesi etrafındaki görüşleri tespit edilmiştir. Hanefi mezhebinin görüşlerini kuşatması açısından makalede “içki haddi” yerine zaman zaman “şarap haddi” veya “şarap içme cezası” kavramları kullanılmıştır. Bu çalışma, bir ihtilâfîl-hadîs konusu olması hasebiyle bu alanda yazılan en önemli teliflerden olan Tahâvî'nin (ö. 321/933) *Şerhu me'âni'l-âsâr* adlı kitabı gerek rivayetleri ele alışı gerekse meselelere yaklaşımı yönüyle çalışmaya yön vermiştir.

I. Hamr Kavramı Ve Mahiyeti

A. Sarhoşluk Veren İçecekler (Müskirât)

Müskirât, yenilip içildiği zaman insanı sarhoş eden her türlü maddenin genel adı olup katı-sıvı, yenilen-içilen şeklinde çeşitli ayrımlara tabi tutulur. Katı halde bulunanlara; afyon, benk (ban otu), esrar, fadla, zaferân örnek gösterilebilir. Sıvı halde bulunanlara ise; üzüm, hurma, arpa, buğday, meyve ve bazı sütlerden yapılıp sarhoşluk veren içecekler örnek verilebilir.³

B. Hadd-i Şürb- Hadd-i Sükr Ayrımı⁴

Fakihler, az ya da çok, hamrın yani şarabın haram olduğu ve bunu içen kişiye had cezası gerektiği hususunda ittifak etmişlerdir. Bununla birlikte hamr dışındaki alkollü içeceklerin hükmü hususunda ise ihtilaf bulunmaktadır.

İmam Mâlik (ö. 179/795), İmam Muhammed (ö. 189/805)⁵, İmam Şâfiî (ö. 204/820), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve Zâhîrîler⁶, sarhoş etme özelliği bulunan şarap dışındaki alkollü içe-

³ Ömer Nasûhî Bilmen, *Hukûk-u İslâmiyye ve Istilahât-ı Fikhiyye Kâmusu*, Bilmen Yay., İstanbul ts. III, 250.

⁴ Konu ile ilgili bilgi için bk. İbn Kuteybe, *Kitâbü'l-eşribe*, Yasin Muhammed Sevvâs, Dârü'l-fikr, Şam 1998, 34-61; Ayzada Taştanova, *İslâm Ceza Hukukunda İçki İçme ve Sarhoşluk Haddi Ayrımı ve Hukuki Sonuçları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 2012.

⁵ İmam Muhammed'e göre çoğu sarhoş edenin azı da haram ve necistir. İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, haz. Adil Ahmed Abdül-mevcûd ve Ali Muhammed Muavviz, Dârü'l-kütübî'l-Arabî, Riyad 1423/2003, VI, 70.

⁶ Hz. Aişe, Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullâh b. Mes'ûd, İbn Ömer, Ebû Hureyre, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Enes b. Mâlik'ten bu yönde rivayetler vardır. Atâ, Tâvûs, Mücâhid, Kâsım,

cekleri de az-çok, pişirilmiş-çiğ, katı-sıvı, üzüm ya da başka bir yiyecekte bulunmasına bakmaksızın *hamr* olarak isimlendirmişlerdir.⁷ Buna delil olarak şu rivayetleri esas almaktadırlar Hz. Âişe aktarmaktadır ki: “Resûlullah’a *bit*⁸ sorulmuştu. Efendimiz de: ‘Sarhoşluk veren her içki haramdır.’ cevabını verdi.”⁹ Bu hususta İbn Ömer’den gelen rivayet ise şu şekildedir: “Her sarhoş eden şaraptır, her şarap da haramdır.”¹⁰ Yine “Çoğu sarhoş edenin azı da haramdır.”¹¹ hadisi delil olarak kullanılmıştır. Bu görüşte olanlar, bunların yanında başka deliller de ileri sürmüşlerdir.¹²

Hanefîler, Şüreyh (ö. 80/699[?]), İbrâhîm en-Nehâî (ö. 96/714), İbn Şübrüme (ö. 144/761), İbn Ebî Leylâ (ö. 148), Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778) ve Basra ulemasının çoğuna göre ise hamr; pişirilmeksizin az ya da çok, kabarık keskinleşen ve köpüğünü atan üzüm suyudur.¹³ Bu görüşte olanlar da çeşitli deliller ileri sürmüşlerdir.¹⁴

Katâde, Ömer b. Abdülazîz, Ebû Sevr, Ebû Ubeyd, İshak’ın görüşleri ile bazı Şafîiler, Zeydiler, Muhaddislerin cumhurunun görüşü bu şekildedir. bk. Sa’düddîn Mes’ad Hilâlî, *et-Te’sîlü’ş-şer’î li’l-hamr ve’l-muhadderât*, Kuveyt-1421/2001, 90.

⁷ Ahmet Fethî Behnesî, *Medhal el-fikhi’l-cinâyyi’l-İslâmî*, Dâru’ş-şurûk, Beyrût 1403/1983, 84; Mâcid Ebû Râhiyye, *el-Vecîz fî ahkâmî’l-hudûd ve’l-kisâs*, Mektebetü Aksâ, Ürdün 1430/2009, 75; Hilâlî, *et-Te’sîlü’ş-şer’î*, 90.

⁸ البَيْعُ Özellikle Yemen’de baldan yapılan sarhoş edici bir içki, bal nebizi. bk. Nasiruddîn Muttarîzî, *el-Muğrib fî tertibî’l-Mu’rib*, haz. Mahmût Fâhûrî ve Abdülhamîd Muhtâr, Mektebetü Usâme b. Zeyd, Halep 1399/1979, 56.

⁹ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ النَّبِيِّ فَقَالَ كُلُّ شَرَابٍ أَشْرَكَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ النَّبِيِّ فَقَالَ كُلُّ شَرَابٍ أَشْرَكَ Muvatta’, “Eşribe”, 9; Buhârî, “Eşribe”, 4; Müslim, “Eşribe”, 67-69. Yahyâ b. Mâin’e şarabın haramlığı hususunda en sahih rivayetin hangisi olduğu sorulunca bu rivayeti göstermiştir. İbn Abdülber de rivayet hakkında âlimlerin ittifakı olduğunu aktarmaktadır. bk. İbn Abdülber en-Nemerî, *et-Temhîd limâ fi’l-Muvattâ’ mine’l-me’ânî ve’l-esânîd*, haz. Abdullah b. Siddîk ys, 1399/1979, VII, 124.

¹⁰ عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال كل مسكر حرام وكل مسكر حرام Müslim, “Eşribe”, 73; Tirmizî, rivayet için hasen sahih yorumunu yapmıştır. bk. Tirmizî, “Eşribe”, 1.

¹¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 91; وما أسكر كثيره فقليله حرام bk. İbn Mâce, “Eşribe”, 10.

¹² Deliller için bk. Ebû Dâvûd, “Eşribe”, 4,5; İbn Ebû Şeybe, *Musannef*, XII, 173; Dârekutnî, Sünen, haz. Şuayip Arnavut, Hasan Abdülmün’im Şelbî ve Heysem Abdulgafûr, Müessesetü’r-risâle, Beyrut 1424/2004, V, 452; Beyhâkî, *Sünenü’l-kübrâ*, X, 213; İbn Hacer el-Askalânî, *Fethü’l-bâri bi şerhi Sahihî’l-Buhârî*, haz. Abdülazîz b. Abdullah, Muhammed Fuâd Abdülbâkî ve Muhibbüddîn el-Hatîb, Dârü’l-ma’rife, Beyrut ts, X, 47; Behnesî, *el-fikhi’l-cinâyyi’l-İslâmî*, 84.

¹³ Ebû Hanîfe’ye göre şarabın köpüğünü atması şart iken İmâmeyn’e göre böyle bir zorunluluk yoktur. Fetâva’l-Hâniye’de aktarıldığına göre Ebû Hafs el-Kebîr de İmâmeyn’in görüşünü almıştır. Burada köpüğün atması had için bir ölçü iken köpü-

II. Ceza Kavramı ve Cezaların Tasnifi

Ceza, şâri'in emir ve yasaklarına uymama sonucu toplumun menfaati için kişiye uygulanması öngörülen, kararlaştırılmış bir müeyyide manasına gelmektedir.¹⁵

İslâm hukukçuları yaygın olarak cezaları, nasslarda sınırlarının tayin edilip edilmemesi ve üzerinde baskın olan hakka göre üç kısma ayırmışlardır. Bunlar had, kısas ve ta'zîr cezalarıdır. Had, sözlükte men eden manasına gelir. Kapıcıya, ev halkı dışındakileri eve sokmadığı için haddâd (حداد) denmiştir. Tanım manasına gelen had ise, efradını câmi' ağıyarına mâni' olduğu için bu ismi almıştır.¹⁶ Bir terim olarak had, şâri' tarafından sınırlarının çizilip cezai müeyyidesinin takdir edildiği ve genelde Allah hakkı yani toplum menfaatine karşı işlenen suçlar kapsamına giren cezalardır. Kur'an'da "Hudûdullah" kavramının geçtiği ayetlerde ibadet, aile ve miras hukuku ile ilgili konular, bazı helal ve haramlar zikredilmektedir. Ayrıca bu hususlara titizlikle riayet edilerek "hudûdullah" yani Allah'ın sınırlarının aşılması gereği vurgulanmaktadır. Haddin Şâri' tarafından sınırları çizilmiş ceza manası ilk olarak sünnette¹⁷ karşımıza çıkmaktadır.¹⁸

İslâm ceza hukukunda had ve tazîr ayrımı önemli bir yer tutmaktadır. Hangi cezaların had kapsamında yer aldığı, bu kavrama yüklenen anlamla yakından ilişkilidir. Diğer yandan, suçun failine hangi cezanın terettüp ettiğinin naslarda belirtilmeyip veliyyül-emr yani devlet başkanının takdir yetkisine bırakıldığı cezalar ise ta'zîr kapsamına girmektedir. Kişinin canına, organına ve onu sakat bırakmaya yönelik eylemler ise kısas cezası başlığı altında değerlendirilmektedir. Cezaya sebebiyet veren hak ihlalinin çeşidine göre ise

günü atmamış olmasının hamrın haramlığına bir tesiri yoktur. İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, VI, 61; Hilâlî, *et-Te'sîlü's-şer'î*, 91.

¹⁴ Deliller için bk. Nahl, 16/67; İbn Ebû Şeybe, *Musannef*, VII, 369; Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, IV, 214; Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, X, 213; Necmettîn Nesefî, *Tilbetü't-talebe fi'l-istilâhâti'l-fikhiyye*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1311, 158; Aynî, *Nuhabü'l-efkâr fi tenkîhi Mebâni'l-ahbâr fi şerhi Me'âni'l-âsâr*, haz. Ebû Temîm Yâsir b. İbrâhîm, Vizâretü'l-evkâf, Katar 1429/2008, XV, 535; Behnesî, *el-fikhi'l-cinâîyyi'l-İslâmî*, 87.

¹⁵ İbrahim Çalıışkan, "İslâm Hukukunda Ceza Kavramı ve Had Cezaları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1989, c. XXXI, s.367.

¹⁶ Serahsî, *Mebûsât*, Beyrut Dârü'l-ma'rife, ts. IX, 36; Nevevî, *Mecmû'*, XX, 3.

¹⁷ İbn Ömer'den gelen bir rivayette Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Bir bölgede Allah'ın bir haddinin uygulanması orada 40 kırk gece yağmur yağmasından daha hayırlıdır." bk. İbn Mâce, "Hudûd", 3.

¹⁸ Sabrî Erturhan, *İslâm Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar*, İstanbul 2008, 80.

Allah hakkı, kul hakkı ve hem Allah hem de kul hakkı şeklinde üçlü bir ayrıma tabi tutulmuştur.¹⁹

III. Şürb Haddi İle Alakalı Delillerin Değerlendirilmesi

Kur'an-ı Kerîm, cahiliye döneminde yaygın olarak tüketilen sarhoşluk veren içecekleri bir anda yasaklamamış, pek çok ahkâmda olduğu gibi bir tedricilik takip etmiştir. Bu anlamda Kur'an, bu içecekleri dört merhalede yasaklamıştır.²⁰ Fakat sarhoşluk veren içeceklerin içilmesi durumunda dünyevi bir cezanın verilip verilmeyeceği Kur'an'da belirtilmemiştir.

Hadis-i şeriflerde ise içki için kişiye uygulanacak ceza hakkında farklı uygulamaların olduğu yönünde rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetler, mezheplerin ihtilafına medar olmuş ve bundan dolayı içki için kişinin cezası hususunda değişik görüşler ortaya çıkmıştır. Büyük oranda Hz. Ali'ye isnat edilen bu rivayetler şu şekilde özetlenebilir:

A. Hem 40 Hem De 80 Celdenin Sünnet Olduğu

Hz. Ali, Dânc'tan gelen bir rivayette, hem 40 hem de 80 celdenin sünnet olduğunu ifade etmektedir. Rivayet şu şekildedir: "Peygamber Efendimiz içki için kişiye 40 celde, Hz. Ebû Bekir de 40 celde vurmuş, Ömer ise bunu 80'e tamamlamıştır. Bu uygulamaların tümü sünnettir."²¹

52 | db

¹⁹ Abdülhamid es-Sayih, "Nazariyyetü'l-hudûd fî'l-İslâm ve hikmeti teşrîfiha", el-Mu'temeru's-sâmin li Mecma'î'l-buhûsi'l-İslamiyyeti, Hey'etü'l-Amme, Kahire 1978-1398, I, 96; Ali Bardakoğlu, "Had", *DİA*, XIV, 547; agm., "Ceza", *DİA*, VII, 473.

²⁰ Nahl, 16/67; Bakara, 2/219; en-Nisâ, 4/43; Mâide, 5/91.

²¹ Ebû Dâvûd, "Hudûd", 35. Rivayet şu şekilde geçmektedir:

عن حسين بن المنذر الرقاشي أبي ساسان عن علي قال : جلد رسول الله صلى الله عليه و سلم في الخمر أربعين وأبو بكر أربعين وكمالها عمر ثمانين وكل سنة

bk. Tahâvi, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 152. Hattâbî (v. 388/998) bu durumu şöyle açıklamaktadır: "40 sünnettir, çünkü Efendimiz kendi zamanında o şekilde uygulamıştır. 80 sünnettir, çünkü Ömer'in görüşü o yönde olup sahabe ona muvafakat ederek sünnet olmuştur. Zira Efendimiz: 'Benden sonra Ebû Bekir ve Ömer'e uyun.' buyurmuşlardır." Bk. İbn Ebû Şeybe, *Musannef*, XVII, 35; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 140. Bedreddin Aynî (v. 855/1451), hadisin isnadının sahih olduğunu belirtmektedir. Ayrıca "Bu uygulamaların tümü sünnettir." ifadesiyle 40 ve 80 celdeden her birinin ceza olarak uygulanmasının sünnet olduğu manasına geldiğini belirtmektedir. bk. Aynî, *Nuhabü'l-efkâr*, XVI, 519.

A. Hz. Peygamber'in Bu Konuda Muayyen Bir Sünnet Bırakmadığı

Umeyr b. Sa'îd'den gelen rivayette Hz. Ali'nin içki haddi hususunda Resûlullah tarafından belirlenen bir haddin olmadığını aktarılmaktadır: “Had uyguladığım bir kimsenin ölmesinden dolayı üzülmem. Fakat şarap içme sebebiyle had uyguladığım kişinin ölmesine üzülmürüm.²² Zira Efendimiz bu hususta herhangi bir sünnet belirlememiştir.”²³ Tahâvî'nin de ifadesiyle, Hz. Peygamber'in içki haddi hususunda herhangi bir had tespit etmediğini bildiren bu rivayet, 40 veya 80 celde had vurulması gerektiğine dair rivayetlerle çelişmektedir.²⁴

Hz. Peygamber döneminde şübh haddi uygulamasına dair Abdurrahmân b. Ezher'den gelen rivayet ise şu şekildedir: “Sanki şimdi, Resûlullah'ın Huneyn günü çadırlar arasında Halid b. Velid'in çadırını aradığını görür gibiyim. Böyle bir anda kendisine şarap içen birisi getirilmişti. Efendimiz de insanlara: ‘Vurun!’ buyurdular. Kimi ayakkabılarıyla, kimi bastonuyla, kimi de yaş hurma dallarıyla vurmaktaydı. Sonra Resûlullah yerden bir avuç toprak alıp adamın yüzüne fırlattı.”²⁵ Bu rivayete benzer başka bir haberde Efendi-

²² Ayrıca Hz. Ali'den gelen başka bir rivayette içki içen, kişinin had sonucu ölümünden haddi infaz edenin sorumlu olduğunu ve diyetini ödemesi gerektiği vurgulanmıştır. bk. Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 153); Askalânî, *Fethu'l-bârî*, haz. Abdülaziz b. Abdullâh, Muhammed Fuad Abdülbâkî, Muhibbuddîn el-Hatîb, Dârü'l-ma'rife, Beyrut ts, XII, 68; Bu rivayet, ta'zîr sonucu ölen kişinin sorumluluğunun devlet başkanına ait olduğuna da delalet etmektedir. Yukarıdaki rivayette Efendimiz'in bu hususta bir sünnet bırakmadığı yönündeki ifade bazı âlimlere göre şarap içme cezasının bir ta'zîr cezası olduğunu göstermektedir. bk. Mağribî, *el-Bedru't-temâm min şerhu Bulûğ'i'l-merâm*, haz. Ali b. Abdullâh, ys. 1428/2008, IX, 185.

²³ Abdürrezzâk, *Musannef*, haz. Habîbu'r-rahmân el-A'zamî, Mektebül-İslâmî, Beyrut 1403/1983, VII, 378; İbn Ebû Şeybe, *Musannef*, XIV, 230; Buhârî, “Hudûd”, 4; Müslim, “Hudûd”, 39; Hadis Tahâvî'de şu şekilde geçmektedir:

ما حدثت أحدا حدا فمات فيه فوجدت في نفسي شيئا إلا الخمر فإن رسول الله صلى الله عليه وسلم لم يسن فيها

شيئا

bk. Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 153.

²⁴ el-Aynî, *Nuhabü'l-efkâr*, XV, 523.

²⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 88

عن عبد الرحمن بن أذهر قال كآني أنظر إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم الآن وهو في الرحال يلمس رحل خالد بن الوليد يوم حنين فبينما هو كذلك أتى برجل قد شرب الخمر فقال للناس اضربوه فمنهم من ضربه بالنعال ومنهم من ضربه بالعصا ومنهم من ضربه بالميتحة يريد الجريدة الرطبة ثم أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم ترابا من الأرض فرمى به في وجهه

miz'in adamın yüzüne toprak fırlattığı kısma kadar rivayet aynen gelmektedir. Bundan sonraki kısımda, Hz. Ebû Bekir'in huzuruna şarap içen bir kişi getirildiği, bunun üzerine onun Efendimiz'in şarap içen kişiye uyguladığı cezayı tespit etmeye çalıştığı ve adama 40 celde vurduğu belirtilmiştir.²⁶ Tahâvî bu rivayetin ardından Hz. Ömer'in, Hz. Peygamber zamanında tatbik edilen ceza miktarını araştırmasını, Allah Resûlünün bu yönde muayyen bir ceza takdir etmediğine delil göstermektedir. Aynî de şarap haddi hususunda Resûlullah'tan gelen birçok rivayette onun belirli sayıda bir vuruşa niyet etmediğini, Hz. Ali'den gelen ve Hz. Peygamber'in bu hususta herhangi bir sünnet bırakmadığına dair rivayetlerin de bunu desteklediğini belirtmektedir.²⁷

Konuyla ilgili Ebû Saîd'den sahih bir isnatla²⁸ gelen bir diğer rivayet şu şekildedir: "Resûlullah'ın huzuruna sarhoş bir adam getirildikten sonra toprak çanakla nebiz içmedim. Adam: 'Ya Resûlallah! Ben şarap (hamr) içmedim. Sadece bir kabak içerisinde hurma ve üzüm nebizi içtim.' dedi. Bunun üzerine adama eller ve ayakbılarla vuruldu."²⁹ Ebû Hureyre'den gelen rivayette ise Resûlullah, şarap içen ve kendisine getirilen bir adama vurulmasını emretmiştir. Bunun üzerine de insanlar kimi elleriyle, kimi elbisesi ile kimi de ayakkabısıyla ona vurmıştır.³⁰ Ukbe b. Hâris'ten bu hususta gelen başka bir rivayet ise şu şekildedir: Nuayman b. Amr, içkili bir vaziyette Efendimiz'in yanına getirilmişti. Bu durum Resûlullah'ın ağrına gitmişti. Evde bulunanlara ona vurmalarını emretti. İnsanlar da ayakkabı ve sopalarla vurmaya başladılar. Bu esnada Ukbe de vuranlar arasındaydı.³¹

Tahâvî burada şu yorumu yapmaktadır: "Buraya kadar aktardığımız rivayetler Resûlullah'ın, zina iftirasında bulunan ve muhsan olmayıp zina eden kişiye uyguladığı celde cezası gibi muayyen sayıdaki bir cezayı şarap içene uygulamadığını göstermektedir. Bununla

bk. Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 155, Dârekutnî, *Sünen*, IV, 195; Ali b. Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-ekvâl ve'l-efâl*, haz. Bekrî Hayyânî ve Saffet es-Sekâ, Müessesetü'r-risâle, Beyrut 1405/1985, V, 493.

²⁶ Ebû Dâvûd bu hususta sahâbe icmâmının oluştuğundan bahsetmektedir. bk. Ebû Dâvûd, "Hudûd", 37; Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 156; Hâkim en-Nisâbü'rî, *Müstedrek*, IV, 417; Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 320.

²⁷ Aynî, *Nuhabü'l-efkâr*, XV, 535.

²⁸ Aynî, *Nuhabü'l-efkâr*, XV, 535.

²⁹ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 156.

³⁰ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 156.

³¹ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 157.

birlikte bir kimse, Resûlullah'ın şarap içen kimseye iki ayakkabı ile 40'ar kez vurduğu, Hz. Ömer'in de her ayakkabı vuruşunu bir celde vuruşu şeklinde tatbik ettiği şeklindeki Ebû Saîd el-Hudrî rivayetini³² delil gösterirse isabetli yorumda bulunmuş olur.³³ Fakat bu rivayetlerde Efendimiz'in 80 celde vurmaya amaçladığına dair bir delil yoktur. Başka bir miktar da kastedilmiş olabilir. İnsanların vuruşu da toplamda 80 celde etmiş olabilir. Hz. Ömer'in araştırması ashabın burada belirli bir vuruşu belirleyip belirlememesine yöneliktir. Netice olarak Hz. Ömer, her bir ayakkabı vuruşunu bir kamçı vuruşu şeklinde uygulamıştır.³⁴ Ayrıca Tahâvî, Ebû Saîd'den gelen rivayeti şu şekilde izah etmektedir: "Eğer Hz. Ömer, Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivayetinde geçtiği üzere, Hz. Peygamber'in şarap haddini 80 celde olarak belirlediğini bilseydi, o zaman istişare yapmaya ihtiyaç duymazdı. Fakat bu hususta kendisinden ne aşağı ne de yukarı olacak şekilde muayyen bir miktar belirlemek için ashabla istişare etmiştir."³⁵

Aynî de rivayet silsilesinde olan Zeyd el-Ammî'nin zayıflığından ve Tirmizî'nin Ebû Saîd'den gelen bu mealdeki bir rivayeti³⁶ hasen olarak kitabına aldığından bahsetmektedir.³⁷ Bunun aksine Enes b. Mâlik'ten gelen rivayet ise şu şekildedir: "Resûlullah şarap içen kişiye sopa ve ayakkabılarla vurdu. Hz. Ebû Bekir de kendi hilafeti döneminde 40 celde vurdu. Hz. Ömer halife olunca insanları toplayıp şarap haddi hususunda ne düşündüklerini sordu. Abdurrahman b. Avf da: "Onu hadlerin en azı şeklinde uygulamaya gerektiği görüştüyüm." deyince Hz. Ömer şarap haddini 80 celde olarak belirledi.³⁸ Aynî burada hadlerin en azı olan kazif haddine telmihte

³² İbn Ebû Şeybe, *Musannef*, XIV, 435;

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْهَدْرِيِّ قَالَ جَلَدَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحُمْرِ بِتَعْلِيلِ أَرْبَعِينَ فَلَمَّا كَانَ زَمَنَ عُمَرَ جَلَدَ
بَدَلَ كُلَّ تَعْلِيلٍ سَوْطًا

Müsned'deki bu rivayet Zeyd el-Ammî'nin (İbnü'l-Havârî) zayıflığından dolayı zayıf kabul edilmektedir. bk. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 67.

³³ Bu rivayette işaret edilen miktar 80 celdeyi göstermektedir. Bu da sahâbe icmâının olduğunu göstermektedir. bk. Ali b. Abdurrahmân el-Hasun, "ukûbetu Şurbe'l-hamri beyne'l-haddi ve't-ta'zir", 29, faculty.ksu.edu.sa/hassoon/DocLib5/عقوبة%20شرب%20الخمير.doc . (Erişim: 10/03/2016)

³⁴ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 157; *Şerhu Müşkilü'l-âsâr*, haz. Şuayip Arnavut, Müessesetü'r-risâle, Beyrut 1415/1994, VI, 238.

³⁵ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 157.

³⁶ Tirmizî, "Hudûd", 14.

³⁷ Aynî, *Nuhabü'l-efkâr*, XV, 541.

³⁸ Buhârî, "Hudûd", 2; Rivayet sahih isnatlı muttefekun aleyh bir hadistir. bk. Dârimî, "Hudûd", 9; Müslim, "Hudûd", 36; Rivayetin metni şu şekildedir:

bulunulduğunu belirtir. Ayrıca Tahâvî ve Müslim’de Hz. Ömer’in istişarede bulunduğu kişinin Aşere-i mübeşşereden Abdurrahmân b. Avf olduğu belirtilmişken Muvatta’ ve başka kaynaklarda bu hususta Hz. Ömer’in Hz. Ali ile istişarede bulunduğu aktarılmaktadır. Hadisle ilgili yapılan bazı değerlendirmeler dikkate alındığında³⁹ haberin senedinde yer alan Sevr b. Yezîd ed-Diyelî’nin Hz. Ömer’i görmemesine rağmen ondan rivayette bulunmasından dolayı bu sözün münkatı’ bir rivayet olduğu belirtilmektedir.⁴⁰

Enes b. Mâlik’ten gelen diğer bir rivayett ise şöyledir: “Bir gün Efendimiz’in huzuruna şarap içmiş bir adam getirilmişti. Efendimiz’in emri üzere iki sopa ile yaklaşık olarak 40 celde vuruldu. Daha sonraki zamanlar Hz. Ebû Bekir de bu şekilde uyguladı. Hz. Ömer ise insanlarla istişare edince Abdurrahmân b. Avf şöyle dedi: ‘Ey müminlerin emiri! Hadlerin en azı 80’dir.’ Bunun üzerine Hz. Ömer de cezayı bu şekilde uyguladı.”⁴¹

Tahâvî burada şu yorumu yapmaktadır: “Şarap haddi hususunda muayyen bir miktar ancak Hz. Ömer zamanında gerçekleşmiştir. Ashabın burada üzerinde hemfikir oldukları miktar 80’dir ve bu miktara kimsenin itirazı yoktur. Bundan dolayı hiç kimsenin bu görüşü bırakıp ona muhalefet etmesi uygun değildir. Zira vehim ve yanılğı olmadığı müddetçe sahâbe icmâi hüccettir. Onların yanılğı ve vehimden uzak hep birlikte yaptıkları rivayet nasıl ki hiçbir kimsenin muhalefetinin caiz olmayacağı bir delilse aynı şekilde hepsinin uygun gördüğü görüş de kimsenin aksini belirtemeyeceği bir hüccettir.”⁴²

B. Sarhoşluk Veren İçecekleri İçen Kişiyi 40 Celde Vurulacağı

Sarhoşluk veren içeceklerin içilmesi durumunda 40 celde ceza uygulanacağıyla ilgili rivayet yine Hz. Ali’den nakledilmektedir.

عن أنس رضي الله عنه: "أن النبي -عليه السلام جلد في الخمر بالجريد والنعال، وجلد أبو بكر أربعين، فلما ولي عمر رضي الله عنه دعا الناس، قال: ما ترون في حد الخمر؟ فقال عبد الرحمن بن عوف: أراه أن تجعله كأخف الحدود، وتجعل فيه ثمانين.

bk. Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 157.

³⁹ Referans verdiğimiz Muvatta’nın dipnotunda, ana nüshanın haşiyesinde, rivayetin bu haliyle maktû olduğu ve senedin Sevr-İkrime ve İbn Abbas tarihiyle geldiği belirtilmektedir. bk. Muvatta’, “Eşribe”, 2; Müttakî Hindî, *Kenzü’l-‘ummâl*, V, 474.

⁴⁰ Aynî, *Nuhabü’l-efkâr*, XV, 543.

⁴¹ Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 158.

⁴² Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 158.

Hudayn b. Münzir er-Rakkâşî şöyle rivayet etmektedir: “Kûfe’de sabah namazını dört rek’at kıldırıp ‘Daha kıldırayım mı? diyen Velid b. Ukbe’nin Osman b. Affan’ın yanına getirildiğine şahit oldum. Humrân ve başka biri daha adamın aleyhine şahitlik yapıyordu. Onlardan biri içki içerken, diğeri onu kusarken gördüğüne şahitlik yaptı. Bunun üzerine Hz. Osman, ‘İçmeseydi kusmazdı.’ deyip Hz. Ali’ye: ‘Haddi uygula!’ dedi. Hz. Ali de oğlu Hasan’a: ‘Haddi sen uygula.’ dedi. Hz. Hasan, ‘Bunun nimetini kim elde ettiyse külfetini de ona yükle.’⁴³ dedi. Hz. Ali, Abdullah b. Ca’fer’e, ‘Haddi sen uygula.’ dedi. O da sopayı alıp vurmaya başladı. O vurdukça Hz. Ali de sayıyordu. Celdeler 40’a ulaştınca: ‘Dur! Peygamberimiz 40 celde vurdu. Ebû Bekir 40 celde vurdu. Ömer 80 celde vurdu. Hepsi de sünnet olmakla beraber ben bunu (40 celdeyi) daha uygun buluyorum.’ dedi.⁴⁴ Bu rivayette özellikle Hz. Ali’nin celdeler 40’a ulaştınca “Dur!” demesi, had cezasının 40 celde olduğunu savunan İmam Şâfiî gibi âlimler tarafından delil olarak kullanılmıştır. Bu görüşe muhalefet eden fıkıh âlimleri ise bu rivayeti sahih kabul etmemişlerdir. Hz. Ali’den buna muarız rivayetler geldiği için onun böyle bir ifade kullandığını reddetmişlerdir.⁴⁵ Hattâbî de Hz. Ali’nin celdeler 40’a ulaştınca “Yeter!” ifadesinden had olarak uygulanacak cezanın 40 celde olduğu ve bunun üzerindeki miktarın ise ta’zîr olarak değerlendirileceği, buna ilaveten bir cezanın ancak devlet başkanının içtihiadı ile takdir edilebileceği, eğer haddin 80 olduğu görüşü kabul edilecek olsa, bu halde hiçbir kimsenin bu hususta takdir yetkisinin olmaması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.⁴⁶

⁴³ “Nimet külfete göredir.” manasında bir tabirdir. Buradaki “Kâar” kelimesi soğuk manasına gelir. Yani mealen, faydayı elinde tutan zorluğu (Haddi uygulamayı) da üstlenir, manasında bir söz. bk. Hattâbî, *Me’âlimü’s-sünen*, III, 338.

⁴⁴ Abdürrezzâk, *Musannef*, VII, 379; Müslim, “Hudûd”, 38;

ثنا حضيف بن المنذر الرقاشي قال : شهدت عثمان بن عفان وقد أتى بالوليد بن عقبة وقد صلى بأهل الكوفة الصبح أربعاً وقال أزيدكم قال فشهد عليه حمران ورجل آخر قال فشهد أحدهما أنه رآه يشربها وشهد الآخر أنه رآه يقيها قال فقال عثمان إنه لم يقيها حتى شربها فقال عثمان لعلي أقم عليه الحد فقال علي لابنه الحسن أقم عليه الحد قال فقال الحسن ول حارها من تولى قارها قال فقال علي لعبد الله بن جعفر أقم عليه الحد فأخذ السوط فجعل يجلده وعلي يعد حتى بلغ أربعين ثم قال له أمسك ثم قال إن النبي صلى الله عليه و سلم جلد أربعين وجلد أبو بكر أربعين وجلد عمر ثمانين وكل سنة وهذا أحب إلي.

bk. Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 152; Darekutnî, *es-Sünen*, , IV, 285.

⁴⁵ Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 153.

⁴⁶ Hattâbî, *Me’âlimü’s-sünen*, III, 339.

Enes b. Mâlik'ten gelen rivayette ise Efendimiz, sarhoş olduğu için Efendimiz'in huzuruna getirilen kimse için, orada bulunan 20 kişiye emrederek vurmalarını emretmiş. Oradakiler de ayakkabı ve sopalarla vurmuşlardır.⁴⁷

C. Sarhoşluk Veren İçecekleri İçen Kişiye 80 Celde Vurulacağı

Sarhoşluk veren içecekleri içen kimselere bazı rivayetlere göre 80 celde cezası uygulanmıştır. Bu rivayetlerin başında Atâ b. Mervân'ın babasından naklettiği haber gelmektedir. Buna göre; Hz. Ali'nin yanına bir ramazan gününde içki içen Necâşî çıkarılmıştı. Hz. Ali de bu adama 80 sopa vurulmasını emretti. Sonra da hapse atılmasını istedi. Ertesi gün hapisten çıkartıp 20 celde daha vurup şöyle dedi: "Bu yirmi celde ramazan ayında oruçsuz durman ve Allah'a karşı olan cüretkârlığındandır."⁴⁸

Konuyla ilgili bir diğer rivayet de Üsâme b. Zeyd'den gelmiştir. Bu rivayete göre Kelb kabilesinden Vebre lakaplı bir adam Humeyd b. Abdurrahmân b. Avfa şöyle demiştir: "Ebû Bekir es-Sıddîk şarap içen kişiye 40 sopa vuruyordu. Hz. Ömer de 40 sopa vuruyordu. Halid b. Velid beni Ömer'in yanına göndermişti. Ona vardım ve şöyle söyledim: "Ey müminlerin emiri! Beni sana Halid gönderdi." O da: "Hangi konuda?" diye sordu. Ben de dedim ki: "İnsanlar cezayı hafife alıp içki içmeye daldılar. Bu hususta görüşün nedir? Ömer de etrafındakilere: "Görüşünüz nedir?" diye sordu. Hz. Ali: "80 sopa vurulması kanaatindeyiz." deyince Ömer bu görüşü kabul etti. Halid b. Velid de 80 celde vuran ilk kişi oldu. Hz. Ömer bundan sonra (içki içen) insanlara 80 sopa vurdurdu."⁴⁹

⁴⁷ Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 317.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ : أَنَّ رَجُلًا رَفِعَ إِلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَدْ سَكَرَ قَالَ فَأَمَرَ قَرِيْبًا مِنْ عَشْرِينَ رَجُلًا فَجَلَدُوهُ بِالْحَرِيْدِ وَالسَّعَالِ

⁴⁸ Abdürrezzâk, *Musanef*, IX, 231; İbn Ebû Şeybe, *Musanef*, XIV, 488; Rivayet şu şekilde geçmektedir:

أتى علي بالنجاشي قد شرب الخمر في رمضان فضربه ثمانين ثم أمر به إلى السجن ثم أخرجته من الغد فضربه عشرين ثم قال إنما جلدتك هذه العشرين لإفطارك في رمضان وجرأتك على الله

bk. Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 153; Beyhâkî, *Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 321.

⁴⁹ *Tahâvî*, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 153. Haberin metni şu şekilde geçmektedir:

أن رجلا من كلب اسم قبيلة من العرب يقال له وبرة أخبره : أن أبا بكر الصديق كان يجلد في الشراب أربعين وكان عمر يجلد فيها أربعين قال فبعثني خالد بن الوليد إلى عمر بن الخطاب فقدمت عليه فقلت يا أمير المؤمنين إن خالدًا بعثني إليك قال فميت قلت إن الناس قد تخافوا العقوبة وانهمكوا في الخمر فما ترى في ذلك فقال عمر لمن حوله ما ترون فقال

Tahâvî bu rivayeti verdikten sonra şöyle bir açıklama yapmaktadır: “Bu durum, Hz. Ali’nin, kendisine sorulan bu meseleyi zina iftirasında bulunan kimsenin cezasına kıyas ettiğini göstermektedir. İçki içen kimseye uygulanacak had miktarı hususunda Efendimiz’den gelen belirli bir sünnet biliyor olsaydı böyle bir istinbattan sakınırdı. Ashab da Efendimiz’den bu yönde bir bilgiye muttali olsalardı Hz. Ali’nin görüşünü kabul etmez ve bu husustaki kıyasını hemen reddederlerdi. Bütün bunlardan sonra Hz. Ali’den buna muhalif rivayetler nasıl kabul edilebilir?”⁵⁰

İçki içen kişiye uygulanacak cezanın 80 celde olduğuna delil olabilecek başka bir rivayet şu şekildedir: Yezid b. Ebî Süfyan’ın yöneticisi olduğu Şamlı bir grup şarap içip “İman edip salih ameller işleyenlere; Allah’a karşı gelmekten sakındıkları, iman ettikleri ve salih amel işledikleri, sonra yine Allah’a karşı gelmekten sakındıkları ve iyilik ettikleri takdirde, daha önce tatmış olduklarından dolayı bir günah yoktur.”⁵¹ âyetini tevîl ederek şarabın helal olduğunu söylemişlerdi. Yezid b. Ebî Süfyan da durumu Hz. Ömer’e ulaştırmıştı. Hz. Ömer de: “Etrafındakileri olumsuz etkilemeden onları bana gönder.” buyurdu. Onlar Hz. Ömer’in huzuruna getirilince halife bunlar hakkında ne yapılması gerektiği hususunda insanlarla istişare etti. İnsanlar, “Ey müminlerin emiri! Görüyoruz ki bu kimseler, Allah adına yalan uydurup onun dininde izin vermediği bir şeyi uydurmuşlardır. Onların boyunlarını vur!” dediler Tüm bunlar olurken Hz. Ali sessizce konuşulanları dinliyordu. Hz. Ömer ona:

db | 59

علي بن أبي طالب نرى يا أمير المؤمنين ثمانين جلدة فقبل ذلك عمر فكان خالد أول من جلد ثمانين ثم جلد عمر بن الخطاب ناسا بعده. Bu rivâyet, 80 celde üzerine icma edildiği fikrini güçlendirmektedir. Bu haberin Üsâme b. Zeyd tarikiyle gelen rivayetinde ise yukarıdaki haberin senediyle beraber aynı nakledilmekle beraber rivayetin metninde şöyle bir farklılık vardır: “Hz. Ömer’in yanına geldim. Orada Hz. Ali, Talha ve Zübeyr –ya da Abdurrahman b. Avf- vardı. Mescitte yaslanmış oturuyorlardı. Sonra haberi yukarıdaki şekliyle zikretti. Ancak Hz. Ali’nin sözlerine şunu ekledi: ‘İçki içen sarhoş olunca saçmalar. Saçmalayınca iftira eder. İftira eden kişiye de 80 celde vurulur.’ Meclisinde olan sahabiler de onu tasdik ettiler.” Muvatta’, “Eşribe”, 2; Rivayetin metni Tahâvî’de şu şekilde geçmektedir:

قال ثنا أسامة بن زيد الليثي فذكره بإسناده مثله غير أنه قال فأتيت عمر فوجدت عنده عليا وطلحة والزبير أو عبد الرحمن بن عوف وهم متكئون في المسجد فذكر مثل ما في حديث يونس غير أنه زاد في كلام علي أنه قال إذا سكر هذى وإذا هذى إفتري وعلى المفتري ثمانون وتابعه أصحابه

bk. *Tahâvî, Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 154; *Dârekutnî, Sünen*, IV, 196; *Hâkim en-Nisâbü’rî, el-Müstedrek*, IV, 418; *Beyhâkî, Sünenü’l-kübrâ*, VIII, 320.

⁵⁰ *Tahâvî, Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 154.

⁵¹ *Mâide* 5/93.

“Sen ne diyorsun?” diye sordu. Hz. Ali: “Bana kalırsa, onların tövbe-kâr olmalarını iste. Eğer tövbe ederlerse şarap içmelerinden dolayı onlara 80’er celde vur. Şayet tövbe etmezlerse o zaman boyunlarını vurursun. Zira onlar Allah adına iftira etmiş ve onun dininde izin vermediği bir şey ortaya çıkarmışlardır.” Hz. Ömer de bu şekilde yapıp tövbe etmelerini istemiş. Tövbe etmeyi kabul edince de onlara 80’er celde vurmıştır.⁵²

Tahâvî, Hz. Ömer’in sorusu karşısında Hz. Ali’nin 80 celde cevabını verdiği, dilersen 80, dilersen 40 celde vurursun şeklinde bir cevap vermediğine dikkat çekmektedir. Ayrıca bu rivayetin, Dânaç’tan gelen⁵³ ve Efendimiz’in 40 celde uyguladığı, Hz. Ali’nin de Efendimiz’den sonraki uygulamalarda 40 celdeyi tercihte bulunduğu yönündeki rivayete ters düştüğünü belirtmektedir. Ayrıca, Hudayn b. Münzir Rakkâşî’den gelen rivayette Velid b. Ukbe’ye had uygulanırken 40. celdede Hz. Ali’nin müdahale etmesini de, ona vurulan kamçının iki tarafı olduğu, dolayısıyla her bir vuruşunun iki vuruş sayılacağı, toplamda 80 celde edeceği şeklinde tevîl etmektedir. Yukarıdaki rivayeti Aynî, içki haddinin 40 celde olduğunun belirtildiği Dânaç rivayetinin sahil olmadiğına delil göstermektedir.⁵⁴

60 | db

Hz. Ali’nin Velid b. Ukbe’ye 40 celde uygulatmasını “iki yüzeyi olan kırbaç” şeklinde izah eden Hanefî ekolünün bunu destekleyecek delilleri olduğu gözükmektedir. Nitekim Süleyman b. Şua-yip’ten gelen rivayette Hz. Ali, Velid’e iki uçlu bir sopayla 40 celde

⁵² İbn Ebû Şeybe, *Musannef*, XIV, 434; *Rivayetin* metni için Tahâvî’de şu şekilde geçmektedir:

شرب نفر من أهل الشام الخمر وعليهم يومئذ يزيد بن أبي سفيان وقالوا هي حلال وتأولوا ليس على الذين آمنوا وعملوا الصالحات جناح فيما طعموا الآية فكتب فيهم إلى عمر فكتب عمر أن أبعث بهم إلى قبل أن يفسدوا من قبلك فلما قدموا على عمر إستشار فيهم الناس فقالوا يا أمير المؤمنين نرى أنهم قد كذبوا على الله وشرعوا في دينهم ما لم يأذن به الله فاضرب أعناقهم وعلى ساكت فقال ما تقول يا أبا الحسن قال أرى أن تستبئهم فإن تابوا ضربتهم ثمانين ثمانيون لشرهم الخمر وإن لم يتوبوا ضربت أعناقهم فأختم قد كذبوا على الله وشرعوا في دينهم ما لم يأذن به الله فاستأجهم فتأبوا فضرهم ثمانين ثمانين.

bk. Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 154.

⁵³ Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 152.

عن حزين بن المنذر الرقاشي أبي ساسان عن علي قال : جلد رسول الله صلى الله عليه و سلم في الخمر أربعين وأبو بكر أربعين وكمالها عمر ثمانين وكل سنة

⁵⁴ Rivayetin metni için bk. Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 154; Aynî, *Nuhabü’l-efkâr*, XV, 530.

uygulamıştır.⁵⁵ Başka bir rivayette Hz. Ali'nin, Velid b. Ukbe'ye iki ucu bulunan bir kamçı ile 40 celde uyguladığından ve bunun Hz. Osman döneminde vuku bulduğundan bahsedilmektedir.⁵⁶ Tahâvî, Hz. Ali'nin iki uçlu sopa ile 40 celde uygulamasının basit bir hesapla 80 celdeye tekabül ettiğini söyledikten sonra, bu rivayetin, Hz. Ali'nin 40 celdeyi tercih ettiği şeklindeki habere aykırı olduğunu, dolayısıyla Danâc'ın rivayetinin zayıf olduğunu belirtmektedir.⁵⁷ Fakat Beyhâkî (ö. 458/1066), Hz. Ali'nin iki ucu bulunan bir sopayla 40 celde uygulamasını, iki uçla beraber toplam 40 olarak yorumlamıştır.⁵⁸ Aynî (ö. 855/1451) ise Beyhâkî'nin yorumunun lafzın muktezasına uzak olduğu, iki uçlu bir sopa ile 40 defa vurmanın toplamda 80 celde yapacağını açıkça gözüktüğünü söylemektedir.⁵⁹

Sâlih b. Abdurrahmân'ın rivayet ettiğine göre ise Hz. Ali, şarap içmesi dolayısıyla Benî Hâris b. Hazrec'den bir adama Efendimiz'in 80 celde vurduğunu aktarmaktadır.⁶⁰ Fakat Tahâvî, her ne kadar bu rivayet 80 celde görüşünü desteklese de Hz. Ali'den böyle bir rivayetin sadır olacağına ihtimal vermemektedir. Zira o Efendimiz'in 80 celdeyi had olarak tespit ettiğine dair bir bilgisi olsaydı şarap hadinin tespiti noktasında kıyas ile istinbat yoluna gitmezdi. Çünkü nass bulunan yerde içtihada gidilmez. Ayrıca Tahâvî, yukarıdaki rivayetin, Umeyr b. Sa'îd rivayetiyle çelişmesi sebebiyle zayıf olduğunu böyle bir sözün de Hz. Ali'den sadır olmayacağını belirtmektedir. Bir rivayetin başka rivayete aykırı olmasının ona hemen zayıf hükmünü vermeyi gerektirmediğini belirtmek gerekir. Fakat Tahâvî'nin, burada bir hadisin zayıf oluşuna hükmetmesi, mütevatir haberlere muarız olmasından dolayıdır.⁶¹

⁵⁵ Abdürrezzâk, *Musanef*, VII, 378; Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 154. Rivayet şu şekilde geçmektedir:

أن عليا جلد الوليد أربعين بسوط له طرفان

⁵⁶ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 155.

أن عليا جلد الوليد بن عقبة بسوط له ذنبان أربعين جلدة في الحمر قال وذلك في زمن عثمان بن عفان رضي الله عنه

⁵⁷ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 155.

⁵⁸ Beyhâkî, *Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 321.

⁵⁹ Aynî, *Nuhabü'l-efkâr*, XV, 532.

⁶⁰ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 155.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ، " عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ جَلَدَ رَجُلًا فِي الْحُمْرِ ثَمَانِينَ غَيْرَ أَنَّ صَاحِبًا قَالَ فِي حَدِيثِهِ:

جَلَدَ رَجُلًا مِنْ نَبِيِّ خَارِثِ بْنِ الْحَزْرَجِ

⁶¹ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 155. Konumuzun doğrudan inceleme sahasına girme- se de konu bir ihtilâf-ül-hadis konusu olması hasebiyle Tahâvî'nin şübh bahsi ile alaka-

Hız. Ömer'in 80 celde uyguladığına dair Saib b. Yezîd'den gelen bir rivayet de şu şekildedir: "Hız. Ömer cenaze namazı kıldırıyordu. Namazı bitirince kendi çocuklarından birinin elini tuttu ve insanlara dönerek şöyle dedi: 'Ben bundan şarap kokusu aldım. Ona soracağım, eğer sarhoş olduysa celde uygulayacağız.' dedi. Akabinde Hız. Ömer'in oğluna⁶² 80 celde vurduğunu gördüm."⁶³ Aynî bu rivayetin ardından şu yorumu yapmıştır: "Saib b. Yezid rivayetinin burada zikredilmesi, şarap haddinin Hız. Ömer zamanında sahâbe icmâi ile olduğu görüşünü teyit etmek içindir. Zira burada Hız. Ömer, oğluna 80 celde tatbik ederken orada bulunan büyük kalabalıktan hiç kimşenin buna itirazı olduğu nakledilmemiştir."⁶⁴ Burada Hız. Ömer'in bir istişarede bulunmadan 80 celde uygulaması bu cezayı, Hız. Ali ile meşhur şürb haddi tayini hususundaki istişaresinden sonraki bir zaman diliminde tatbik ettiğini ve artık bu hususta 80 celdenin yerleştiğini göstermektedir.

Efendimiz'in şarap haddine 80 celde uyguladığı şeklinde başka rivayetler de bulunmaktadır. Abdullah b. Amr, Peygamber Efendimiz'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Her kim bir damla şarap dahi içse ona 80 celde vurun."⁶⁵ Tahâvî bu hadisin ardından şu yo-

62 | db

lu birbirine zıt delilleri telif etmede takîğ değinmek gerekir. Kanaatimizce Tahâvî bu meseledeki rivayetlerde bir tearuz görmemektedir. Zira Pezdevî ve Serahsî'nin belirttiği gibi tearuz birbirine denk iki hüccetin birbirine zıt hükümler içermesidir. (bk. Serahsî, *Usûl*, II, 12; Abdülazîz Buhârî, *Keşfü'l-esrâr*, III, 120; Şükrü Özen, "Teâruz", *İslâm Ansiklopedisi*, XL, 208.) Oysa Tahâvî, şürb haddi hususunda Hız. Ali'den 40 celde vurulması gerektiği yönünde nakledilen rivayetlerin yine Hız. Ali'den Efendimiz'in bu ceza ile ilgili belirli bir sünnet bırakmadığına dair mütevatir rivayetlere ters düştüğü için zayıf (fasit) kabul edileceğini belirtmektedir. Bu da iki delilin kuvvet açısından denk olmadığı için (Mütevâtir-zayıf) teâruz tanımına girmediğini göstermektedir. Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 154, 155. فاستحاح أيضا أن يكون علي رضي الله عنه يقول إن الأربعين

أحب إلي من الثمانين ثم يجلد هو ثمانين فهذا دليل أيضا على فساد حديث الداناج.

⁶² Aynî, oğlunun Ubeydullah b. Ömer b. Hattâb olduğunu aktarmaktadır. bk. Aynî, *Nuhabü'l-efkâr*, XV, 548.

⁶³ Muvatta', "Eşribe", 1; Rivayet şu şekildedir:

عن السائب بن يزيد : أن عمر صلى على جنازة فلما انصرف أخذ بيد بن له ثم أقبل على الناس فقال أيها الناس إني وجدت من هذا ريح الشراب وإني سائل عنه فإن كان سكر جلدناه قال السائب فرأيت عمر جلد ابنه بعد ذلك الحد ثمانين

bk. Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 158; Dârekutnî, *Sünen*, IV, 214.

⁶⁴ Aynî, *Nuhabü'l-efkâr*, XV, 546.

⁶⁵ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III, 158; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, haz. Abdullah Muhammed Derviş, Dârü'l-fikr, 1414/1994, Beyrut VI, 432; Müttakî Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 350.

من شرب بسقة خمر فاجلدوه ثمانين

rumu yapmaktadır: “Bu rivayet şarap haddinin Resûlullah zamanında 80 celde olarak belirlendiğini gösteren bir delildir. Eğer bu hadis sabit ise o halde şarap içene 80 celde uygulanacağı sabit olmuş olur. Eğer sabit değilse bu konuda Resûlullah ashabının hadlerin en azından hareketle 80 celde üzerinde icmâ etmeleri delil gösterilir. Onların buradaki icmâları cenaze tekbirlerinin sayısı üzerine yaptıkları icmâ gibi daha önceki görüşlerinin aksine icmâ etmeleri gibidir. Nasıl ki cenaze tekbirleri konusunda ashaba muhalefet etmemek gerekiyorsa onların şarap haddi hususunda 80 celdeyi had olarak belirlemelerine de muhalefet etmemek gerekmektedir. Bu, Ebû Hanife, Ebû Yusûf ve İmam Muhammed’in görüşüdür.”⁶⁶

Buharî, Saib b. Yezîd’den yaptığı rivayette; Resûlullah dönemiyle Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer’in hilafetinin ilk zamanlarında hadlerin el, ayakkabı ve elbise (rida) ile uygulandıkları, Hz. Ömer’in hilafetinin sonlarına doğru bu cezanın 40 celde şekline dönüştüğü, sonuçta insanlar içki içmeye devam edince Hz. Ömer’in bu cezada sopa ve ayakkabıları kırbaça dönüştürerek 80 celde şeklinde uyguladığından bahsetmektedir.⁶⁷ Kudûrî (ö. 428/1037) gerek Efendimiz zamanında gerekse Hz. Ebû Bekir zamanında sayının Hz. Ömer’in uygulamasından farklı olmadığını, sadece vurma şeklinin, yani sıfatın farklı olduğunu ifade etmektedir.⁶⁸ Sonuç olarak tarihi süreci verilen şürb haddinin Hz. Ömer’in uygulaması ile beraber 80 celde olup üzerinde icmâ edildiği görülmektedir.⁶⁹

IV. Mezheplere Göre Sarhoşluk Veren İçecekleri İçmenin Cezası ve Kapsamı

Sarhoşluk veren içkileri içmenin cezası hakkında farklı rivayetlerin gelmiş olması, mezheplerin cezanın miktarı konusundaki görüşlerine tesir etmiştir. Şu kadar var ki miktarı üzerinde ihtilaf edilmekle birlikte bu cezanın had cezası olduğu konusunda cumhur

⁶⁶ Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 158.

⁶⁷ Buharî, “Hudûd”, 4.

حَدَّثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ الْحُمَيْدِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ كُنَّا نَقْتُلُ بِالشَّارِبِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِمْرًا أَبِي بَكْرٍ وَصَدْرًا مِنْ جِلافةٍ عُمَرَ فَنَقُومُ إِلَيْهِ بِأَيْدِينَا وَنَعَالِنَا وَأُزْدِيَّتِنَا حَتَّى كَانُوا آخِرَ إِمْرَةٍ عُمَرَ فَجَلَدُوا أَرْبَعِينَ حَتَّى إِذَا عَتَوْا وَفَسَفُوا جَلَدُوا ثَمَانِينَ.

⁶⁸ Kudûrî, *et-Tecrîd*, Dârü’s-selâm, Kahire 1427/2006, XII, 6114.

⁶⁹ Ali b. Abdurrahmân el-Hasûn, “ukûbetu Şurbe’l-hamri beyne’l-haddi ve’t-ta’zîr”, 29, faculty.ksu.edu.sa/hassoon/DocLib5/عقوبة%20شرب%20الحمر.doc . (Erişim: 10/03/2016)

fıkıh âlimlerinin ittifakı bulunmaktadır. Bununla birlikte bu cezanın ta'zîr kapsamında olduğunu söyleyen alimler de vardır.⁷⁰

A. 80 Celdenin Tamamının Had Olduğu

Hanefîler, Evzâî (ö. 157/774), Süfyân es-Sevrî, İmam Mâlik, bir rivâyete göre Ahmed b. Hanbel ve İshak b. Râhûye (ö. 238/853)'ye göre şûrb cezası 80 celde olup tamamı had cezası kapsamına girmektedir.⁷¹ Onlar delil olarak bu sayı üzerinde sahâbe icmânının gerçekleşmiş olmasını göstermektedirler.⁷² Çünkü Hz. Peygamber bu hususta muayyen bir had bırakmamış, sahâbe ise 80 celde üzerinde icmâ etmiştir.⁷³ Hz. Ali'nin şûrb haddinin tayini hususunda kazif haddine yaptığı kıyas ise Hanefîler'in kullandığı diğer bir delildir.⁷⁴ Hz. Ömer'in Hz. Ali ile istişaresinde Hz. Ali'nin 40 celden bahsetmemesi, 40 celdenin Hz. Peygamber döneminde had olarak belirlenmediğini göstermektedir. Hz. Ali'den hepsinin sünnet olduğuna ve 40 celdeyi tercih ettiğine dair rivayet, onun daha sonra Hz. Ömer ile istişarelerinde birçok defa belirttiği 80 rakamı ile çeliştiği için delil kabul edilmemiştir.⁷⁵ Zira pek çok rivayette Resûlullah döneminde muayyen bir haddin belirlenmediğine dair bilgi vardır. 40 celdenin Efendimiz zamanında had olarak belirlendiğini kabul etmek, Hz. Ömer'in yaptığı ziyadeyi Şâfiîler gibi ta'zîr olarak kabul etmeyi gerektir.

Hz. Peygamber'in sarhoşluk veren içecekleri içme suçuyla ilgili bir had belirlemediği şeklindeki rivayetlere Cessâs farklı bir açılım getirmiştir: Hz. Ali'nin, "Efendimiz bu hususta had belirlememiştir", şeklindeki ifadesi onun söz ve emir olarak bir tayininin olmadığı anlamındadır. Yani, '80 kez vurun!' dememiştir. Ama 80 celde vur-

⁷⁰ Abdül'vehhâb Abdü's-selâm Tavîle, *Fıkhu'l-eşribe ve Hadduha ev Hukmu'l-İslâm fi'l-Müskirât ve'l-muheddîrât ve't-tedhîn ve Turûku Mu'âlecehiha*, Dârü's-selâm, Beyrut 1406/1986, 259-265.

⁷¹ Kudûri, *el-Muhtasâr*, Dârü'l-kütübî'l-İlmiye, Beyrût 1418/1997, 199; İbn Abdülber, *el-İstizkâr*, haz. Abdülmu'dî Emin Kal'acî, Dâru Kuteybe, Beyrut 1414/1992, XXIV, 268; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 444; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, haz. Abdülmuhsin et-Türkî ve Abdülfettâh Muhammed, Âlemü'l-kütüb, Riyad ts., XII, 498; Ali el-Kârî, *Fethu bâbi'l-inâye*, Dârü'l-kütübî'l-İlmiye, Beyrut 2009, III, 299.

⁷² Cessâs (ö. 370/981), sahâbenin 80 celde üzerinde ittifakının hüccet olduğunu, Hz. Ömer'in ancak sözü hüccet olacak kişilerle istişare yapacağı bilgisinden hareketle açıklamıştır. Cessâs, *Şerhu Muhtasârü't-Tahâvî*, Dârü'l-beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut 1431/2010, VI, 378.

⁷³ Nitekim hadis-i şeriflerde Efendimiz'in, yaklaşık 40 celde vurduğu şeklinde geçen ifadeler buna delalet eder. Kadî İyâz, V, 541.

⁷⁴ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 444.

⁷⁵ Cessâs, *Şerhu Muhtasârü't-Tahâvî*, VI; 380.

duğu hususunda neredeyse ittifak edilmiştir. Nitekim ashab da onun bu uygulamasına bakarak bunun had cezası olduğunu belirtmişlerdir. Zira onun ‘Şarap içen kimseye vurun.’⁷⁶ emri apaçık ortadadır. Bu emirde miktar belirtilmemiştir. Dolayısıyla ashab miktarını bilmemekle birlikte bunun bir had cezası olduğunda hemfikirdir. Bundan dolayı Hz. Ali’nin, ‘Bu bizim yaptığımız bir şeydir.’ sözünü bu şekilde anlamak gerekir.⁷⁷ Burada, şarap içmenin bir had suçu olarak Efendimiz tarafından belirlendiğini kabul edip miktarının tayin edilmediğini yani miktarı yönüyle bu suçun bir ta’zîr cezası olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Zira bu cezanın aslı Efendimiz, miktarı da çeşitli ölçütler göz önüne alınarak sahâbe tarafından belirlenmiş bir had cezasıdır.

Şürb haddi hususunda icma olduğu hususuna gelince, Kâdî İyâz’a göre şürb haddi meselesi etrafında âlimler arasında icmâ vardır. İhtilafı kısım, 40 celde üzere yapılan ilave cezadadır.⁷⁸ Burada icmâyı kabul etmeyen Şevkânî ise şu yorumu yapmaktadır: “Bu meselede icmâ olduğu müsellem bir bilgi değildir. Hz. Ömer’in öncesinde ve sonrasında bu konu ile ilgili sahâbenin ihtilafı vakidir. Efendimiz’in bu hususta muayyen bir miktar tayin ettiğine dair bir bilgi de yoktur. Kimi zaman sopalarla, kimi zaman ayakkabılarla, kimi zaman ikisiyle, kimi zaman ikisi ve elbiselerle kimi zaman da el ve ayakkabılarla uygulanmıştır. Bu hususta nakledilen fikhî görüşler bir tahminden ibarettir. Nitekim Enes b. Mâlik bu meyanda, “Yaklaşık 40” ifadesini kullanmıştır. Burada evlâ olan, bu hususta şâri’den gelen fiillere (celde) bağlı olduktan sonra hepsinin caiz olduğudur. Bundan sonra hangisi tercih edilirse edilsin peygamberimizin gösterdiği fiil yapılmış olur.”⁷⁹

Son dönem âlimlerinden de bu görüşü dillendirenler vardır. Melik Suûd Üniversitesinden Ali b. Abdurrahmân el-Hasûn şürbün had olduğunu, içen kişiye had olarak vurulması gerektiğini kabul etmekle beraber şarap içen kişiye uygulanacak had miktarı hususunda belirli bir sayı gözetmeksizin Efendimiz’in uyguladığı miktara isabet edecek ve kişiyi islah edecek bir celde vurmak gerektiğini

⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 136; İbn Mâce, “Hudûd”, 17, 18; Tirmizî, “Hudûd”, 15.

⁷⁷ Cessâs, *Şerhu Muhtasârü’t-Tahâvî*, VI; 382.

⁷⁸ Kadî İyâz, *İkmalü’mu’lim* V, 540; Nevevî, *Mecmû’*, XX, 119; Şevkânî, *Neylül-evtâr*, Mustafa Halebî, Mısır ts., VII, 160.

⁷⁹ Şevkânî, *Neylül-evtâr*, VII, 161.

savunmuştur.⁸⁰ İbnü'l-Hümâm da Resûlullah'ın şürib haddi konusunda had olarak muayyen bir miktar bırakmadığını kabul etmektedir. Bununla beraber fesâd-ı zaman ile Hz. Ömer ve Hz. Ali başta olmak üzere sahâbenin belli bir rakam tayin etmeleri ve bunun üzerine icmâ etmeleri caizdir. Çünkü bu durumda fesâd-ı zaman ve cezanın caydırıcılığı söz konusudur. Böyle bir durumda onlar Efendimiz'in koyduğu had sınırının en düşüğü üzerinde icmâ etmişlerdir. Hz. Ömer'den sonra Hz. Osman döneminde Velid b. Ukb'e'ye 40 celde vurulduğuna dair rivayet ise sahih gözükmemektedir.⁸¹

Şürib haddinin kazif haddine kıyasla tespit edilip üzerine Sahâbe icmânının gerçekleşmesi meselesine gelince, bu durum Hanefî doktrinindeki, hadlerin kıyasla tespitinin caiz olmadığı yönündeki temel kuralı ile çatıştığı için tenkit edilmiştir. Ayrıca kıyası bir hüccet olarak kabul etmeyen âlimler nazarında böyle bir delil üzerine nasıl icmâ sağlanmış olacaktır? Hanefîler, bunu şu şekilde izah etmektedirler: "Hadler konusunda bizim kabul etmediğimiz kıyas, o husustaki naslar göz ardı edilerek ilk baştan bir had cezasının vucûbiyetini kıyas ile tayin etmektir. Fakat had olduğu konusunda nas varid olan bir meselede nassın manasını inceleyip içtihat etmek caizdir. Selefın burada yaptığı kıyas budur. Onlar, Hz. Peygamber'den gelen rivayetlerde onun sopa ve ayakkabılarla ceza uygulattığından ya da 40 kişinin iki ayakkabısıyla toplamda ikişer kez vurduğundan yola çıkarak 80 celde rakamına ulaşmış, ayakkabı ve hurma dallarını da kamçı şeklinde tatbik etmişlerdir. Üzerinde ittihak edilmeyen bir delille icmânın sabit olması diğer tabirle icmânın senedinin kıyas olması hususuna gelince, sahâbe, tâbiîn ve etbâu't-tâbiînin sonradan meydana gelen olaylarda kıyasın kullanılması hususunda bir ihtilafı yoktur. Kıyasa, usûl ve fıkıh sahasında bir behresi olmayan, sadece sonraki dönem bazı mütekelliminin itirazları olmuştur."⁸²

66 | db

⁸⁰ Ali b. Abdurrahmân el-Hasûn, "ukûbetu Şurbe'l-hamri beyne'l-haddi ve't-ta'zîr", 93, faculty.ksu.edu.sa/hassoon/DocLib5/عقوبة%20شرب%20الخمر.doc. (Erişim: 10/03/2016)

حد من حدود الله تعالى وهو الضرب والإيذاء ، ولكنه غير مقدر بعدد معين، أي أنه يجب ضرب الشارب وإيذاؤه بما يعتبر ضرباً مؤلماً في حقه وكافياً في ردعه على نحو ما فعله الرسول ﷺ من غير تحديد لعدد الجلدات ، بل يُتحرى ما كان يفعل الرسول بحيث يُجلد الشارب جلداً يكفي في ردعه وزجر غيره

⁸¹ İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, Matbaâ-i kübrâ, Bulâk 1316, IV, 185.

⁸² Cesâs, *el-Fusûl fi'l-usûl*, Vizâretü'l-evkâf, ys., 1414/1994, III, 280.

tiği gibi Efendimiz, bu hususta ümmete muayyen bir miktarı sünnet olarak bırakmamıştır. Öncelikle ilk iki halife 40 sayısını tespit etmiş, ardından 80 celde üzerine icmâ etmişlerdir. Çünkü onların üzerinde icmâ ettikleri şey Efendimiz'in hükmü gibi kabul edilmiştir.⁹¹ Buna göre sahâbe icmânının da had cezasının teşekkülü için yeterli olduğu sonucuna ulaşmış oluruz. Bu durumda da had cezasının “cezası naslarda açık bir şekilde tayin edilen veya üzerinde icmâ gerçekleşen” şeklinde tanımlanması gerekir. Abdülhamid Mahmût Tahmâz da hadleri tanımlarken bu tespiti yapmakta ve hadler için kitap, sünnet veya icmâ ile sınırları belirlenmiş cezalar yorumunu yapmaktadır.⁹²

Seksen celdenin tamamının had olduğu görüşünde olanların delilleri iki durumu içermektedir. Birincisi şarap içme suçunun kazf haddine kıyas edilmesi veya hadlerin ez azı şeklinde tayin edilmesi ikincisi ise Efendimiz'in tatbikatından 80 celdenin istinbat edilmesi. Cessâs ve Serahsî'ye (ö. 483/1090)⁹³ göre vurma fiilinin Efendimiz zamanında tayin edildiği kesindir. Ashab sadece re'y ile miktarı tespit edip kamçı ile tatbik yoluna gitmiş, daha sonra 80 üzerinde icmâ etmiştir. Yani cezanın aslı açıkça belirlenmiş, miktarı da var olan naslardan istinbat ile tespit edilmiştir.

68 | db

Çalışmamızın da ana kaynaklarından olan ve Şürb haddi etrafındaki nasları ilk defa detaylı olarak elen alan Tahâvî'nin şürb haddi ile ilgili görüşleri şöyle özetlenebilir:

Resûlullah muhsan olmayan kişinin zinasına ve kazifte bulunana belirlediği gibi şürb haddi hususunda muayyen bir miktar belirlememiştir. Bununla birlikte Ebû Saîd'den gelen ve Efendimiz'in şarap içen kişiye iki ayakkabı ile 40 defa vurduğu rivayetine gelince, burada Efendimiz'in 80 vurmaya kastettiğine dair bir delil yoktur. Belki de belirsiz bir miktarı kastetmiş, bunun üzerine de insanlar vurmuş ve onların vurdukları toplam sayı 80 yapmış olabilir. Nihayetinde Hz. Ömer de insanlara bu hususta belirli bir miktar (had) tayin etmek için bu konuyu araştırmış ve her ayakkabı vuruşunu bir kamçı vuruşuna çevirmiştir. Fakat bunun aksine deliller vardır. Nitekim Enes Mâlik'ten gelen rivâyette Efendimiz'in şarap

⁹¹ Sirâceddîn İbn Nüceym *en-Nehrü'l-fâik şerhu Kenzi'd-dekâik*, Dârü'l-kütübü'l-İlmiye, Beyrut 1422/2002, III, 153.

⁹² Abdülhamid Mahmût Tahmâz, *el-Fikühü'l-Hânefî fi sevbihî'l-cedîd*, Şam 1419/1998, III, 246.

⁹³ Serahsî, *el-Usûlü'l-fikh*, Kahraman Yay., İstanbul 1984, I, 301.

içen kimseye sopa ve ayakkabılarla vurdurduğu, Hz. Ebû Bekir'in 40, Hz. Ömer'in ise insanlarla istişare edip hadlerin en az miktarından hareketle 80 celde belirlediği nakledilmektedir. Eğer Hz. Ömer, Ebû Sâid'in rivayetinde Efendimiz'in şürb haddi hususunda 80 celde belirlediğini bilseydi ahabla istişare yapma ihtiyacını hissetmezdi. Fakat o bu hususta sadece, ne üstüne çıkılabilecek ne de altına inilebilecek⁹⁴ bir miktarı belirlemek için istişare etmiştir.⁹⁵

Tahâvî'nin bu ifadelerinden rahatlıkla anlaşılıyor ki Hz. Ömer, Efendimiz'in tatbikatında belirli bir sayı gözetmemesinden hareketle şarap içen kişi hususunda bir miktar belirlemek için ahabla istişare etmiştir. Bunun öncesinde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer tarafından uygulanan 40 celdeden 80 celdeye geçişten hareketle bu cezanın bir ta'zîr cezası olduğunu görüşüne gelince, bu yorumu yapmak pek sağlıklı gözükmemektedir. Zira kanaatimizce daha önceki ceza olan 40 celdenin, dönemi içerisinde bir had cezası olduğu anlaşılmaktadır. Zira Halid b. Velid'in gönderdiği elçinin şarap içenlere uygulanan cezanın caydırıcı olmadığı yönündeki ifadelerinden ve bu dönemde farklı bir ceza uygulandığına dair rivayetlerin olmamasından o zamana kadar muayyen olarak 40 celdenin tatbik edildiği söylenebilir. Sahâbenin bazı durumlarda önceki görüşünden farklı bir kanaat üzerine icmâ ettiği rastlanılan bir durumdur. Bu, icmâ etmeden önce mevcut görüşün dönemi içerisinde bağlayıcı olduğunu gösterir. Nitekim Tahâvî de şürb haddini, sahâbenin daha önce farklı görüşte iken, ümmü veled olan cariyenin satışının yasaklanması ve cenaze tekbirlerinin sayısı üzerine icmâ etmelerine benzetmiştir.⁹⁶

Ashabın artırımının bu cezanın ta'zîr olduğunu söylemek yerine ahabın şarap içen kişiye uygulanacak miktar hususunda mevrîd-i nas olmadığı için bu artırımı yapmış olduğu yorumunu yapmak daha yerinde olacaktır.

Sonuç olarak Tahâvî, ağırlıklı olarak Efendimiz'in şürb haddi hususunda belirli bir miktar tayin etmediğini belirtse de Efendimiz'in Abdullah b. Amr'dan gelen şarap içen kişi için 80 celde vurulmasına dair rivayetin sabit olma ihtimali hassasiyetiyle: "Eğer bu rivayet Efendimiz'den sabit olmuşsa 80 celde bu hadisle, eğer bu

⁹⁴ إنما شاور ليستنبطوا وقتا معلوما في ذلك لا يجاوزه إلى ما هو أكثر منه ولا ينقصه إلى أقل منه

⁹⁵ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III,157.

⁹⁶ Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, III,158.

sabit olmamışsa sahâbenin bu miktarı hadlerin en az miktarından hareketle istinbat ederek üzerine icmâ etmesiyle sabit olmuştur. Ümmü veledlerin satış yasağına nasıl muhalefet etmememiz gerekiyorsa onların şarap haddi hususunda 80 celde belirlmesine de muhalefet etmememiz gerekmektedir.” demiştir.⁹⁷

Kanaatimizce ashab 80 rakamını, Efendimiz’in tatbikatından çıkarmamıştır. Çünkü onun tatbikatı Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in ilk dönemlerinde de biliniyordu, fakat böyle bir çıkarsama söz konusu olmamıştı. Oysa, fesâdı zaman ile gelen şikâyetler üzerine Hz. Ömer’in istişare yapma ihtiyacı hissetmiş ve bir neticeye ulaşmış olduğu anlaşılmaktadır.

B. 40 Celdenin Had, İlave 40 Celdenin İse Ta’zîr Olduğu

İmam Şâfiî, Ebû Sevr ve Zâhirîler’in çoğuna göre had kapsamına giren şarap içme cezası 40 celdedir.⁹⁸ İbn Hazm, bu görüşte olanlara Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Abdullah b. Ca’fer’i de eklemiştir.⁹⁹ Bu görüşü savunan âlimler bu sayının altına inilemeyeceği, ama imamın 80 celdeye kadar ta’zîr uygulayabileceği görüşündedirler.¹⁰⁰ Şâfiîler şarap haddinin 40 celde olduğuna delil olarak Enes b. Mâlik’ten gelen Efendimiz’in şarap içen kişiye sopa ve ayakkabılarla, Ebû Saîd el-Hudrî’den Efendimiz’in bir çift ayakkabı ile yine Ebû Saîd el-Hudrî’den onun 40 celde vurduğuna dair rivayetleri, ayrıca Hz. Ali’nin Velid b. Ukbe’ye 40 celde vurmasını¹⁰¹ delil almaktadırlar.¹⁰² Devlet başkanının uygun görmesi durumunda 80’e kadar yapacağı miktarı ta’zîr kapsamında değerlendiren Şâfiî mezhebi buna delil olarak Hz. Ali’den gelen ve Efendimiz’in 40, Hz. Ebû Bekir’in 40, Hz. Ömer’in 80 celde uyguladığı, hepsinin sünnet olmakla birlikte Hz. Ali’nin 40 celdeyi tercih ettiği şeklindeki rivayeti ve yine Hz. Ali’den gelen, “Şarap

⁹⁷ Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 158.

⁹⁸ İbn Abdülber, *el-İstizkâr*, XXIV, 268; İbn Rüşt, *Bidâyetü’l-müctehid*, II, 444; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XII, 499.

⁹⁹ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, haz. Muhammed Münir Dımaşkı, *İdâretü’t-tibâ’âti’l-münîre*, Mısır 1347, XI, 365.

¹⁰⁰ Mâverdî, *el-Hâvi’l-kebîr*, haz. Adil Ahmed Abdü’l-mevcûd ve Ali Muhammed Muavviz, *Dârü’l-kütübî’l-İlmiye*, Beyrut 1414/1994, XIII, 412.

¹⁰¹ Tahâvî, Velid b. Ukbe’ye 40 celde vurulmasını iki uçlu kamçı şeklinde yorumlamıştır. Abdürrezzâk, *Musannef*, VII, 378; Tahâvî, *Şerhu me’âni’l-âsâr*, III, 154.

¹⁰² İbn Rüşt, *Bidâyetü’l-müctehid*, II, 444; İbn Kudâme, *Muğnî*, XII, 499; Hatîb Şirbînî, *Muğnî’l-muhtâc ilâ ma’rifeti me’âni’l-elfâzi’l-Minhâc*, haz. Muhammed Halîl Aytanî, *Dârü’l-ma’rife*, Beyrut 1418/1997, IV, 248.

içince sarhoş olur, sarhoş olunca saçmalar, saçmalayınca iftira eder. İftira haddi de 80'dir." rivayetini delil almaktadırlar.¹⁰³ Bu açıklamalar, Hanefiler'in 80 celdeye delil olarak aldıkları rivayetlerin Şâfiîlerce nasıl yorumlandığını göstermesi açısından önemlidir.¹⁰⁴

Başını Şâfiî ve Zâhirî mezhebinin çektiği bu görüşün temsilcilerine göre sarhoşluk veren içecekleri içmek had cezasını gerektirmekle birlikte bunun miktarı 40 celdedir. Onlar delil olarak hadislere dayanmaktadırlar. Bu miktarın üzerindeki sahâbe uygulamalarını ise tazîr cezası olarak değerlendirmişlerdir. Bu durum, had cezasına ek olarak tazîr cezasının uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalarını gündeme getirmektedir.

C. Şarap İçmenin Tazîr Suçu Olduğu

İbn Münzir, Taberî, Reşid Rıza, Şelbî ve Selim 'Avva'ya göre şarap içen kişiye uygulanacak ceza had kapsamına girmeyip devlet başkanının takdirine bırakılmış tazîr suçları kapsamındadır.¹⁰⁵ Resûlullah'ın şürb haddi hususunda bir had tayin etmediği görüşünü savunanlar Hz. Ali'den gelen, Efendimiz'in bu hususta bir sünnet bırakmadığına dair rivâyeti ve İbn Abbâs'tan gelen Efendimiz'in içki içen kişinin haberi kendisine anlatılınca gülüp bir had uygulamadığı şeklindeki rivâyetleri¹⁰⁶ delil göstermektedirler.¹⁰⁷

İslâm Ansiklopedisinin "Had" maddesinde 'Avvâ'nın kitabından alıntı yapılarak şarap içme cezasının ta'zîr suçu kapsamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır.¹⁰⁸ Serahsî'nin, şarap ile alakalı ahkâmı had başlığı altında değil de eşribe bölümünde incelemesi bu görüşe destek olarak ileri sürülmektedir. Fakat Mebsût'un birçok yerinde Serahsî, sarhoşluk veren içecekleri içmenin cezası için "sekr haddi",

¹⁰³ Hatîb Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, IV, 249.

¹⁰⁴ İbn Abdülber, *el-Istizkâr*, XXIV; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 444; Nevevî, *Mecmû'*, XX, 119.

¹⁰⁵ Nevevî, *Mecmû'*, XX, 119; Muhammed Mustafa Şelbî, *Ta'îlül-ahkâm*, Matbaatü Ezher, Mısır 1948, 59-60; Ahmed Yûsuf Ali Samâdî, "ukûbetu şürbe'l-hamri beyne'l-haddi ve't-ta'zîr", *Melik Suûd Üniversitesi Dergisi*, 1424/2003:18; Muhammed Selim 'Avvâ, *Fi usûli'n-nizâmî'l-cinâiyi'l-İslâmî*, Nehdetü Mısır, Kâhire 2006,163-178.

¹⁰⁶ Ebû Dâvûd, "Hudûd", 35.

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَتَيْتْ فِي الْحَمْرِ حَدًّا. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ شَرِبْتُ رَجُلًا فَسَكِرَ فَلَقِي بَيْتًا فِي الْمَسْجِدِ فَأَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا خَاذَى بِنَارِ الْعَبَّاسِ انْفَلَتَ فَدَخَلَ عَلَى الْعَبَّاسِ فَأَلْتَرَمَهُ فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَجَّكَ وَقَالَ « أَفْعَلَهَا ». وَمَنْ يَأْتُرْ فِيهِ بِشَيْءٍ.

¹⁰⁷ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, haz. Muhammed Münir Dımaşkı, İdâretü't-tibâ'âti'l-münîre, Mısır 1347, XI, 364; Samâdî, "ukûbetu şürbe'l-hamri beyne'l-haddi ve't-ta'zîr", 18.

¹⁰⁸ Ali Bardakoğlu, "Had", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XIV, 548.

“şürb haddi” ve “şarab içme haddi” kavramlarını kullanmaktadır.¹⁰⁹ Mâverdî de şarap ile ilgili hükümleri “kitâbü'l-hudûd” bölümünde değil daha sonra gelen “kitâbü'l-eşribe ve'l-haddu fihâ” başlığı altında zikretmektedir. Başlığın adından da anlaşılacağı üzere Mâverdî, bu meseleleri “hudûd” bölümünde zikretmemekte, fakat bu cezanın had olmadığına dair zihne takılabilecek şüpheyi izale etmek için de “İçecekler ve bunlara gereken hadler” başlığını kullanmaktadır. Ayrıca sarhoşluk veren içecekleri içmenin cezasının ta'zîr olduğunu savunanların görüşlerini tenkit etmekte ve bunun bir had cezası olduğunu belirtmektedir.¹¹⁰ Şirbîni de şarap içme ile alakalı ahkâmı “eşribe” başlığı altında zikretmekle beraber “şürb haddi” kavramını kullanmaktadır.¹¹¹ Ayrıca Serahsî, “hudûd” bölümünde hadlerin Allah hakkı olan, miktarı belirlenmiş cezalar olduğunu söyleyip çeşitleri olduğundan, fakat bu kitapta zina ve kazif olmak üzere iki türünü işleyeceğinden bahsetmektedir. Had suçu olmalarına karşın hırsızlık ve eşkıyalık suçlarını da hadlerden ayrı bir başlık içerisinde incelemektedir.¹¹² Ayrıca ta'zîr başlığında, ta'zîrin üst sınırının, haddin en azı olan, köleye uygulanan kazf ve şürb haddi miktarı olan 40 celde olduğunu belirtmesi ve konuyla ilgili delilleri vermesi,¹¹³ Serahsî'nin kanaatini açıkça ortaya koymaktadır.¹¹⁴ Yine şürb haddinin miktarı hususunda, Efendimiz'in şarap içen kişi için yanındakilere vurun demesi üzerine 40 kişilik grubun ayakkabılarıyla adama vurduğunu, iki ayakkabı vuruşunun toplamda 80 vuruşa tekabül ettiğini ve bu hususta gerçekleşen sahâbe icmâna itibar edilmesi gerektiğini belirtmektedir.¹¹⁵ Bütün bunların yanında Serahsî, şürbün ta'zîr olması bir yana, hakkında belirli bir nas olmayıp bunun nasıl bir had suçu olarak kabul edileceği şeklindeki soruyu da cevaplamaktadır. Serahsî, haddin asıl kısmının yani celdenin re'y neticesinde belirlenmediğini, bilakis Hz. Peygamber'in şarap içene dalsız hurma dalları ve ayakkabılarla ceza uygulattığı rivayeti ışığında, orada haddi ikame edenlerin 40 olduğundan ve herkesin iki ayakkabısıyla vurduğundan yola çıkarak haddin miktarını tayin ettiklerini belirtmektedir. Burada re'y ile

¹⁰⁹ 8 yerde حد الخمر şeklinde, 7 yerde حد الشرب şeklinde, Üç yerde حد السكر şeklinde geçmektedir. Bk. Serahsî, *Mabsût*.

¹¹⁰ Mâverdî, *Hâvi'l-kebir*, XIII, 386.

¹¹¹ Hatîb Şirbîni, *Muğni'l-muhtâc*, IV, 243.

¹¹² bk. Serahsî, *Mabsût*, IX, 36.

¹¹³ مَنْ بَلَغَ حَدًّا فِي غَيْرِ حَدِّ فَهُوَ مِنَ الْمُعْتَدِينَ Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 327.

¹¹⁴ Serahsî, *Mabsût*, IX, 71.

¹¹⁵ Serahsî, *Mabsût*, XXIV, 30.

yapılan şeyin, kazif haddinden istidlal ederek ayakkabıları celdeye çevirmek olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla cezanın aslı itibarıyla yani celde naslarla, miktarı itibarıyla ise rivayetler ışığında, senedi re'yi olan icmâ ile belirlenmiş bir had cezasıdır.¹¹⁶

Sonuç

Fıkıh tarihi boyunca tartışmalı konulardan biri olan şarap içene uygulanacak ceza, hükme menât olan hadis rivayetlerinin farklı hüküm içermelerinden kaynaklanmıştır. Bu meyanda Hanefî, Mâlikî, ve bir görüşe göre Hanbelî ulemasının içinde bulunduğu cumhûra göre, şarap içene uygulanacak ceza, miktarı 80 celde olan bir had cezasıdır. Şafiî ve Zâhirîler'in de içinde bulunduğu gruba göre ise şarap içen kişiye uygulanacak cezanın yalnızca 40 celdesi had olup diğer 40'ı devlet başkanının takdirine bağlı olarak tatbik edilebilecek ta'zîr cezası kabilindedir. Bu iki ana damar yanında ferdî bazı görüşler ise bu suçun had kapsamına girmeyip bir ta'zîr suçu olduğu yönündedir. Taberî, Şevkânî ve bir rivayete göre İbnü'l-Münzir bu kanaattedir.

Fıkıh doktrini içerisinde şarap içme cezasının hangi suç kapsamında değerlendirildiğiyle ilgili bir tartışmaya çok az yerde rastlanılır. Her müellif bunu ya "hudûd" ya da "eşribe" başlığı altında bir had suçu olarak incelemiştir. Mamafih özellikle Reşit Rıza sonrasında modern dönemde bu konuda kalem oynatan âlimlerin hemen hepsi bunun bir ta'zîr suçu olduğu yönünde görüş beyan etmişlerdir. Bu kaniya da hadlerin naslarda miktarı belirlenmiş, Allah hakkı olan suçlar olduğundan ve şarap içen kişi için Efendimiz'in muayyen bir miktar ceza tayin etmemesi ve sahâbe uygulamalarındaki farklılıktan hareketle varmışlardır. Bu durum, geleneğin genel kanaatinden farklı olması açısından dikkat çekici bir husustur. İlk bakışta çok tutarlı gibi gelen bu bakış açısı beraberinde bazı soruları akla getirmektedir: Miktarı her ne olursa olsun birkaç istisnai görüş dışında şürb meselesinde dört mezhebin ittifak ettiği bir şey vardır ki o da bunun bir had suçu olduğudur. Peki, modern dönem âlimlerinin yönelttiği, naslarda sınırlarının belirlenmeyip bunun nasıl bir had suçu olarak kabul edilebildiği sorusu selef ulemanın aklına gelmemiş miydi? Buna göre, Efendimiz döneminden itibaren bir netlik olmayan bir husus nasıl oluyor da bir had cezası olabiliyordu?

¹¹⁶ Serahsî, *el-Usûl*, I, 301.

Serahsî, daha önce de zikri geçtiği üzere, bu sorunun cevabını çok erken bir dönemde (h. 5. asır) usûl çerçevesinde vermiştir. Tüm bunlara göre, şarap haddi hususunda Efendimiz'den ulaşan ve üzerinde ittifak edilen muayyen bir sayı yoktur. Ama şarap içen kişiye uygulanacak cezanın celde ve bunun bir had cezası olduğu kesindir. Çünkü mahiyeti ve kemiyeti farklı olsa da, bize ulaşan rivayetlerin ortak noktası, Efendimiz'in bu suçu işleyenlere celde uyguladığıdır. Peki, celdenin had, miktarının bir ta'zîr cezası olması söz konusu olabilir mi? Bu, pek mümkün gözükmemektedir. O halde celde bir had cezasıdır, fakat miktarı hususunda Efendimiz'den gelen net bir rakam yoktur. Burada Hz. Ömer döneminde belirlenen 80 celde hususunda Hz. Peygamber'den gelen rivayetlerin nazarı dikkate alınmadığını söylemek için de elimizde bir veri yoktur. Gerçi, Cessâs ve Serahsî'nin 80 celdenin bu sayılardan istinbat edilip üzerine icmâ edildiğini söylese de Tahâvî'nin buna pek ihtimal vermediğini belirtmek gerekir. Bununla birlikte gerek Hanefiler gerekse Şâfiîler'in içinde bulunduğu ekoller görüşlerinin temellendirmesini bu husustaki naslara dayandırmışlardır. İlgili rivayetlere bakıldığında gerçekten de 40 veya 80 sayısını çıkarmak çok zor gözükmemektedir. Bu hususta Hz. Ali'den tevatüren gelen rivayetler, Hz. Peygamber'in, miktarı muayyen olan bir had bırakmadığını göstermektedir. Zira onun tatbikatıyla gelen rivayetler ışığında bir sayının had olarak belirlendiğini kabul etsek, bunun Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in ilk dönemlerinde ve sonraki dönemlerde mutad bir şekilde devam etmesi ve bir ceza arayışına gidilmemesi gerekirdi. Hâlbuki Hz. Ömer döneminde fesâd-ı zaman saikiyle cezanın 40 celdeden 80'e çıkarıldığı görülmektedir. Dolayısıyla haddin miktarı ile ilgili Efendimiz'den gelen rakamlardan 80 hükmünü istinbat etmeyi tahmini bir durum olarak kabul etsek bile bilinen bir şey vardır ki o zamandan bugüne fesad-ı zaman artmıştır. Hz. Ömer ve ashab, böylesine önemli bir meseleyi değişen zaman şartlarına bakarak insanların takdirine bırakmamak istemiş olabilir. Bunu yaparken de Efendimiz'in bu hususta açık bir emri olmadığı için had sınırını aşmamışlardır. O zamanda bu rakam üzerinde bir tayin gerçekleşmişken bizim bugün bunu ta'zîr olarak değerlendirmemiz yeni bir rakam tayin edilebileceği manasına gelir. Bu da fesâd-ı zaman ve had sınırını aşmamak kriterleri göz önüne alınıp bir miktar tayini söz konusu olduğunda bizi ashabın sonucundan farklı bir sonuca götürmeyecektir.

O halde böyle bir hareketin tek nedeni haddin, “Miktarı naslarla belirlenmiş olma” özelliği ise ve bu tanımın dayanağı naslara dayanmıyorsa yeni bir had tanımı yapmak veya var olan ile cem etmek mümkün değil midir? Dolayısıyla burada had tanımının gözden geçirilmesi ve ulemanın üzerinde ittifak ettiği dört şerî delilden biri olan ve kitap ve sünnetten sonra üzerine kıyas dahi yapılabilen icmânın had tanımına ilave edilmesi gerekir. Yoksa daha sonraki bir zaman diliminde ortaya çıkmış bir tanımla şübh haddi hususunda 40 yahut 80 celdeyi savunsun bütün geleneği yargılamış oluruz.

Sonuç olarak bu makale neticesinde, şarap içme cezasının: cezanın tatbik şekli (celde) naslarla, miktarı yönüyle de hadlerin en alt sınırından hareketle 80 celde olarak sahâbe icmâi neticesinde belirlenmiş bir had cezası olduğu kanaati hâsıl olmuştur.

Kaynakça

- Abdullah b. Yusuf ez-Zeyla'î, *Nasbu'r-râye fî Tahrîci Ehâdîsi'l-Hidâye*, Tsh.: Muhammed Avvame, Müessesetü'r-reyyân, Ys., ts.
- Abdü'l-vehhâb Abdü's-selâm Tavîle, *Fıkhu'l-eşribe ve Hadduha ev Hukmu'l-İslâm fi'l-Müskirât ve'l-muheddîrât ve't-tedhîn ve Turûku Mu'âlecehiha*, Dârü's-selâm, Beyrut 1406/1986
- Abdülaziz b. Ahmed el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr*, Dârü'l-kütübî'l-İlmiye, Lübnan 1418/1997.
- Abdülhamid es-Sayih, “Nazariyyetü'l-Hudûd fi'l-İslâm ve Hikmeti Teşriiha”, el-Mu'temeru's-sâmin li Mecma'î'l-buhûsi'l-İslâmiyyeti, Kahire: Hey'etü'l-Amme, 1978-1398.
- Abdülhamid Mahmût Tahmâz, *el-Fikhü'l-Hânefî fî sevbihî'l-cedîd*, Şam 1419/1998.
- Ahmed Yûsuf Ali Samâdî, “‘ukûbetu şürbe'l-hamri beyne'l-haddi ve't-ta'zîr”, *Melik Suûd Üniversitesi Dergisi*, 1424/2003
- Ahmet Fethî Behnesî, *Medhal el-fikhi'l-cinâtiyyi'l-İslâmî*, Dârü's-şurûk, Beyrût 1403/1983.
- Ali b. Abdurrahmân el-Hasun, “‘ukûbetu Şurbe'l-hamri beyne'l-haddive't-ta'zîr”, 29. faculty. ksu. edu. sa /hassoon /DocLib5/عقوبة%20شرب%20الخمير.doc . (Erişim: 10/03/2016).
- Ali b. Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-'ummâl fî süneni'l-ekvâl ve'l-ef'âl*, haz. Bekrî Hayyânî ve Saffet es-Sekâ, Müessesetü'r-risâle, Beyrut 1405/1985.
- Ali Bardakoğlu, “Had”, Diyanet İslâm Ansiklopedisi, (DİA), XIV, 547.
- _____, “Ceza”, DİA, VII, 473.
- Ali el-Kârî, *Fethu bâbi'l-inâye*, Dârü'l-kütübî'l-İlmiye, Beyrut 2009.
- Askalânî, *Fethu'l-bârî*, haz. Abdülaziz b. Abdullah, Muhammed Fuad Abdülbâkî, Muhibbuddîn el-Hatîb Dârü'l-ma'rife, Beyrut ts.
- Ayzada Taştanova, *İslâm Ceza Hukukunda İçki İçme ve Sarhoşluk Haddi Ayrımı ve Hukuki Sonuçları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2012.
- Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Dairetü'l-me'ârif, Haydarabat 1344.
- Buhârî, *el-Câmiu's-sahîh*, Çağrı Yay., İstanbul 1981.
- Cessâs, *el-Fusûl fi'l-usûl*, Vizâretü'l-evkâf, ys. 1414/1994.
- Cessâs, *Şerhu Muhtasârü't- Tahâvî*, Dârü'l-beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut1431/2010.
- Ebü Dâvut, *es-Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul 1981.

- Ebû Süleyman Ahmed b. Muhammed Hattâbî, *Me'âlimü's-sünen*, haz. Muhammed Râgıp et-Tebbâh, Matbaatü'l-İlmiyye, Halep ts.
- Hatîb Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc İlä Ma'rifeti Me'âni Elfâzi'l-Minhâc*, haz. Muhammed Halîl Aytanî, Dârü'l-ma'rife, Beyrut 1418/1997.
- Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, haz. Abdullah Muhammed Derviş, Dârü'l-fikr, Beyrut 1414/1994.
- İbn Abdülber en-Nemerî, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvattâ' mine'l-me'âni ve'l-esânid*, haz. Abdullah b. Sıddîk, ys, 1399/1979.
- İbn Abdülber, *el-İstizkâr*, haz. Abdül-mu'tî Emîn Kal'acı, Dâru Kuteybe- Dâru'l-va'y, Beyrût-Mısır 1414/1993.
- İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, haz. Adil Ahmed Abdül-mevcûd ve Ali Muhammed Muavviz, Dârü'l-kütübî'l-Arabî, Riyad 1423/2003.
- İbn Ebû Şeybe, *Musanef*, haz. Muhammed Avvâme, Dârü'l-kible, Suudi Arabistan 1427/2006.
- İbn Hazm, *el-Muhallâ*, haz. Muhammed Münîr, İdâretü't-tibâ'âti'l-münîre, Mısır 1347.
- İbn Kudâme, *el-Muğni*, haz. Abdülmuhsin et-Türkî ve Abdülfettâh Muhammed, Âlemül-kütüb, Riyad ts.
- İbn Kuteybe, *Kitâbü'l-eşribe*, haz. Yasin Muhammed Sevvâs, Dârü'l-fikr, Şam 1998.
- İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*. Dârü'l-ma'rife, Beyrut 1402/1982.
- İbnü'l-Hümâm, *Fethü'l-kadîr*, Matbaâ-i kübrâ, Bulâk 1316.
- İbrahim Çalıışkan, "İslâm Hukukunda Ceza Kavramı ve Had Cezaları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1989., c. XXXI.
- Kadî İyâz, *İkmalü'mu'lim Bi Fevâidi Müslim*, haz. Yahya İsmail, Dârü'l-vefâ, Mısır 1419/1998.
- Kudûri, *el-Muhtasâr*, Dârü'l-kütübî'l-İlmiyye, Beyrût: 1418/1997.
- _____, *et-Tecrid*, Dârü's-selâm, Kahire 1427/2006.
- Mâcid Ebû Râhiyye, *el-Vecîz fi ahkâmî'l-hudûd ve'l-kısâs*, Mektebetü Aksâ, Ürdün 1430/2009.
- Mağribî, *el-Bedru't-temâm min şerhu Bulûğî'l-merâm*, haz. Ali b. Abdullah (ys. 1428/2008)
- Mâlik b. Enes, *Muvatta'*, Çağrı Yay., İstanbul 1981.
- Mâverdî, *Hâvi'l-kebîr*, haz. Adil Ahmed Abdül-mevcûd ve Ali Muhammed Muavviz, Dârü'l-kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1414/1994.
- Merginânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyetü'l-mübtedî*, Dârü'l-Erkâm, Beyrut ts.
- Merhmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2010.
- Muhammed Mustafa Şelbî, *Ta'lîlül-ahkâm*, Mısır: Matbaatü Ezher, 1948;
- Muhammed Selim 'Avvâ, *Fi usûli'n-nizâmi'l-cinâiyyi'l-İslâmî*, Nahdetü Mısır, Kâhire 2006.
- Muzafferü'd-din İbnü's-Sââtî, *Mecma'u'l-bahreyn*, Dârü'l-kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 2005.
- Müslim b. Haccâc, *el-Câmiu's-sahih*, Çağrı Yay., İstanbul 1981.
- Nasiruddîn Muttarizî, *el-Muğrib fi tertibi'l-Mu'rib*, haz. Mahmût Fâhûrî ve Abdülhamîd Muhtâr, Mektebetü Usâme b. Zeyd, Halep 1399/1979.
- Necmettîn Nesefî, *Tilbetü't-talebe fi'l-istilâhâti'l-fikhiyye* Matbaa-i Âmire, İstanbul 1311.
- Nuhabü'l-efkâr fi tenkîhi Mebâni'l-ahbâr fi şerhi Me'âni'l-âsâr*, haz. Ebû Temîm Yâsir b. İbrâhîm, Vizâretü'l-evkâf, Katar 1429/2008.
- Ömer Nasûhî Bilmen, *Hukûk-u İslâmiyye ve Istilahât-ı Fikhiyye Kâmusu*, Bilmen Yay. İstanbul ts.
- Sa'duddîn Mes'ad Hilâlî, *et-Te'silü'ş-şer'î li'l-hamr ve'l-muhadderât*, Kuveyt-1421/200)
- Sabrî Erturhan, *İslâm Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar*, İstanbul 2008.
- Serahsî, *Mebûsât*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut ts.
- _____, *el-Usûlül-fikh*, Kahraman Yay., İstanbul 1984.
- Sirâceddîn İbn Nuceym, *en-Nehrül-fâik şerhu Kenzi'd-dekâik*, Dârü'l-kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1422/2002.

Şerhu Müşkilü'l-âsâr, haz. Şuayip Arnavut, Müessesetü'r-risâle, Beyrut 1415/1994.
Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, Mustafa Halebî Matb., Mısır ts.
Şükrü Özen, "Teâruz", *İslâm Ansiklopedisi*, (DİA).
Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr*, âlemü'l-kütüb, ys. 1414/1994.
Tirmizî, *es-Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul 1981.

